

Anbjørg Lohn

Norsk Olje- og gassarkiv som oljehistoriens vokter

Bacheloroppgave i Bachelor i Arkiv- og samlingsforvaltning
Veileder: Professor Svein Carstens

Mai 2020

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Anbjørg Lohn

Norsk Olje- og gassarkiv som oljehistoriens vokter

Bacheloroppgave i Bachelor i Arkiv- og samlingsforvaltning
Veileder: Professor Svein Carstens
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Forord:

Jeg ønsker å rette en takk til Torkel Thime som har vært til meget stor hjelp i arbeidet med bacheloroppgaven min. Thime har ledet det treårige pilotprosjektet Norsk Olje- og gassarkiv, og han fungert som en sparringspartner i mitt arbeid med oppgaven. Av Thime fikk jeg *Sluttrapport- Norsk Olje- og gassarkiv*, og denne rapporten har vist seg som et godt grunnlag for min oppgave.

Jeg ønsker også å takke min veileder professor Svein Carstens ved institutt for lærerutdanning og fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap ved Norges tekniske-naturvitenskapelige universitet (NTNU) for god og omfattende konstruktiv kritikk, som har gjort meg bedre som student.

Avslutningsvis vil jeg også takke pappa for redigeringstips og korrekturlesing.

Gode hjelpere til tross: Eventuelle unøyaktigheter, feil mangler er selvsagt mitt ansvar.

Sammendrag av oppgaven:

Oppgaven er skrevet ut fra følgende tredelte problemstilling: A. Hvorfor fikk olje- og gasssektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?, B. Hvorfor ville Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster mye å ta vare på dokumentasjon? og C. Hvordan kan oljebudene nummer en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger? Teksten er formet etter IMRoD- metoden fordi vinklingen på problemstillingen er utformet slik at oppgaven snarere bygger på kvalitativ enn kvantitativ forskning, og benytter seg av drøfting og sammenligning. Metoden oppgaven benytter seg av er litteraturstudiet, siden den også ser på en historisk utvikling av Norsk- olje og gassarkiv. Det var flere grunner til at Norsk Olje- og gassarkiv ble lagt til Stavanger. Stavanger utviklet seg til en oljeby, og nærhet til oljebransjen var viktig for lokaliseringen av arkivet. Flike lokalpolitikere, dyktig lokalt næringsliv og nærhet til flyplass var også elementer som påvirket lokaliseringen. Et annet viktig funn er at Arkivverket var interessert i Norsk Olje- og gassarkiv fordi det dokumenterer en bransjeutvikling som hadde stor betydning for samfunnsutviklingen i Norge. Norske myndigheter valgte å lene sin oljepolitikk på de ti oljebudene, som gav retning for norsk oljepolitikk utover 1970-tallet og helt frem til vår tid, og sporene etter denne politikken finner vi i Norsk Olje- og gassarkiv i dag.

Innholdsfortegnelse

Forord:	1
Sammendrag av oppgaven:	2
1. Introduksjon:	4
2. Hensikten og funksjonen til Norsk Olje- og gassarkiv	5
3. Metode:.....	7
4. Materialet:	8
5. Resultat:.....	9
A. Hvorfor fikk olje- og gassektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?	9
B. Hvorfor vil Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen knyttet til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster så mye å ta vare på dokumentasjon?.....	11
C. Hvordan kan oljebudene en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger? ..	12
6. Diskusjon:.....	15
A. Hvorfor fikk olje- og gassektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?	15
B. Hvorfor vil Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster mye å ta vare på dokumentasjon?	18
C. Hvordan kan oljebudene en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger? ..	19
D. Egenevaluering av oppgaven.....	22
7. Oppsummering:	23
Litteraturliste:	25
Vedlegg:	28

1. Introduksjon:

Min interesse for norsk olje- og gashistorie ble vekket da jeg så på NRK-produksjonen «Lykkeland». Den ga meg en introduksjon til hvordan det første oljefunnet påvirket i Stavanger og Norge. Interessen ble opprettholdt i en forelesning jeg var til stede på i mitt andre år på bachelorstudiet i arkiv- og samlingsforvaltning i Trondheim. I følge Statistisk sentralbyrå sine tall fra 2019 er eksportverdien på olje og gass 452, 4 milliarder kroner (SSB, 2020), og er dermed en av Norges viktigste hovedinntektskilder. Gjennom flere år har ikke olje og gassektoren hatt noe eget arkiv. Deler av arkivene var innlemmet i statsarkivet i Stavanger, resten av disse arkivene lå hos oljeselskapene, inntil Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger ble opprettet den 1. Januar i 2014. Med bakgrunn i dette har jeg valgt følgende problemstilling i min bacheloroppgave: *A. Hvorfor fikk olje- og gassektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?* Som utgangspunkt for min undersøkelse vil jeg bruke Sluttrapport - Norsk Olje- og gassarkiv av førstearkivar Torkel Thime ved Stavanger statsarkiv. Han var også prosjektleder under prosjektet Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger. For å svare på dette overordnede spørsmålet har jeg valgt å ha to underproblemstillinger, oppgaven min vil da bli delt opp i tre spørsmål som jeg ønsker å finne svaret på. I den første underproblemstillingen min ønsker jeg å se nærmere på: *B. Hvorfor ville Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster mye å ta vare på dokumentasjon?* I den siste underproblemstillingen min bruker jeg fire av de ti oljebudene fra Innst. S. Nr. 294 (1970- 71) henviser til vedlegg og ser på *C. Hvordan kan oljebudene nummer en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger?*

Oppgaven min er en litteraturstudie, der jeg ved bruk av ulike kilder svarer på min problemstilling. Som struktur på oppgaven min vil jeg bruke IMRoD- modellen, dette står for innledning, metode, materiale, resultat og til slutt diskusjon (NTNU, 2020). I innledningen vil jeg introdusere oppgaven min, nærmere bestemt si litt om hva jeg ønsker å skrive om. Metodedelen handler om hvordan jeg ønsker å skrive oppgaven. Deretter vil jeg presentere resultatet av mine undersøkelser i et eget punkt, og se om problemstillingene mine blir besvart i diskusjonsdelen. Diskusjonen vil handle om å drøfte problemstillingen og underproblemstillingene. Valget av IMRoD- modellen fungerer best for min oppgave fordi problemstillingen faller inn under kvalitativ forskning, som vil si at den er tolkbar, men ikke målbar. Derfor må man benytte seg av drøfting og sammenligning. Oppgaven bygger på tidligere forskning på feltet fordi jeg velger å ta utgangspunkt i Sluttrapport- Norsk Olje- og gassarkiv av Torkel Thime og andre relevante kilder for å forme oppgaven.

2. Hensikten og funksjonen til Norsk Olje- og gassarkiv:

Norsk Olje- og gassarkiv ble ifølge *Sluttrapport - Norsk Olje- og gassarkiv* etablert som et pilotprosjekt i perioden 1. januar i 2014 til 31. desember i 2016 ved statsarkivet i Stavanger (Thime, 2016). Dette var et initiativ tatt ved Statsarkivet i Stavanger for å sikre den historiske verdien av olje og gasshistorien i Norge. Statsarkivet i Stavanger er i dag en del av Arkivverket. Grunnlaget for etableringen av pilotprosjektet Norsk Olje- og gassarkiv var påvirkningen og oppbyggingen av en enkelt næring kunne ha på et helt land (Thime, 2016). Hensikten til Arkivverket med dette pilotprosjektet var også å undersøke om et arkiv for hver sektor er veien å gå for arkivdanning i andre felt i samfunnet i fremtidig arkivdanning (Thime, 2016). Noen felt som allerede har et eget sektorarkiv, er samisk arkiv som har som oppdrag å styrke samenes identitet og kultur, pluss norsk helsearkiv som har som oppdrag å sikre pasientjournalene og medisinsk forskning. Norsk Olje- og gassarkiv har ikke bare en hensikt, det har også en funksjon, dette går nærmere bestemt ut på hva som er arkivets oppgave i vårt samfunn i dag. Her kan det trekkes en parallell til samfunnsoppdraget til en annen nær slektning av arkivene, nemlig museene. En som har skrevet utfyllende om dette temaet i flere bokutgivelser er Anne Eriksen, hun er professor i kulturhistorie på universitetet i Oslo.

«International Council of museums (ICOM) er en internasjonal organisasjon for museer og museumsansatte som blant annet har for oppgave å sette internasjonale standarder for museene, ICOM har også utarbeidet det museumsetiske regelverket som setter standarden for de etiske prinsippene for arbeid i museum» (Norske ICOM, 2020). Samfunnsoppdraget til museene er ifølge ICOM at museer er ikke-kommersielle, permanente institusjoner i samfunnets tjeneste. De er åpne for allmenheten og skal gi mulighet for studier, utdanning og fornøyelse. Museenes oppgaver er å samle, bevare, utforske og formidle materielle vitnesbyrd om mennesker og miljø (Eriksen, 2009, s. 13). Definisjonen til ICOM koker ned til fire punkter, samle, bevare, forske og formidle, disse punktene oppsummerer noen av likhetstrekkene mellom arkiv- og museumssektoren. Den tilsvarende organisasjonen i arkivverdenen er ICA (International Council on Archives), dette står for internasjonal organisasjon for arkiver. ICA ble stiftet den 9. juni i 1948 og har fungert som en internasjonal veiviser for arkivverdenen i form av ulike regelverk og ulike standarder, disse følges uavhengig av medlemslandenes lovverk (ICA, 2016). Formålet med ICA er internasjonalt samarbeid for fysisk beskyttelse av kulturarven, skape internasjonalt anerkjente standarder innenfor arkivaryrket og sikre at dialog, praksis, utveksling og overføring av kunnskap fortsetter uavhengig av landegrenser (ICA, 2016). I tillegg til de internasjonale intensjonene

kommer det nasjonale regelverket. I Arkivloven heter det: «Føremålet med denne lova er å tryggja arkiv som har monaleg kulturelt eller forskningsmessig verdi eller som inneheld rettsleg eller viktig forvaltningsmessig dokumentasjon, slik at desse kan verta tekne vare på og gjorde tilgjengelege for ettertida» (Arkivlova, 2018 §1). Tilsvarende heter det i innstillingen til arkivlovutvalget at «loven skal sikre arkiver som har betydelig kulturell eller forskningsmessig verdi, eller som inneholder rettslig eller viktig forvaltningsmessig dokumentasjon, slik at disse kan bli tatt vare på og gjort tilgjengelige for ettertiden» (NOU 2019: 9, s. 53).

Formidling og folkeopplysning har i de siste årene gradvis kommet in i arkivsektoren og arkivinstitusjonene, nærmere bestemt depotene, driver med formidling mot utdanningsinstitusjoner. Forskingen i arkivsektoren henger tett sammen med utdanning på dette området, denne delte seg i to felt: arkivrettet og historierettet forskning (Svendsen, 2017, s. 381). Riksarkivaren i vår tid Inga Bolstad gjennomførte en omorganisering i arkivverket den 1. november i 2016, som resultat av dette fikk Riksarkivet en egen forskningsavdeling (Svendsen, 2017, s. 381). Dette viser at i vår tid er forskning på arkiv regnet som en viktig del av fokuspunktene til Arkivverket.

Arkiv er historie. Professor i historie ved NTNU Ola Svein Stugu har løftet frem begrepet historieforståelse. Det Stugu sier om begrepet er at «historien er en grunn dimensjon i selvfølgelig til alle mennesker» (Stugu, 2016, s. 18). På bakgrunn av dette er det mulig å tolke at mennesker er avhengig av historien for å forstå sin plass i verden. Menneskets behov for forståelse har ført til at de to tyske kulturforskerne Jan og Aleida Assmann skapte minneteorier. «Jan Assmann skiller mellom et kommunikativt minne og et kulturelt minne, det kommunikative vil si de minner som finnes og blir delt blant levende mennesker, mens det kulturelle minnet vil si det som blir overført gjennom skriftlige kilder og fysiske levninger» (Stugu, 2016, s. 28). Stugu mener at arkiver og biblioteker er sett på som det kulturelle samfunnets minne, nettopp på grunn av oppgavene de har med å bevare og formidle informasjon om samfunnet (Stugu, 2016, s. 34). Et minnefelleskap er et minne som alle har en felles oppfatning av at har funnet sted i historien (Stugu, 2016, s. 38). Arkivarens rolle i dette minnefelleskapet er sammenlignet med et Janusansikt, også kalt det romerske dobbeltansiktet, hvor den ene siden hele tiden ser mot fortiden med etablering av arkiver, og på den andre siden med bevaring av arkiver til bruk for framtiden (Svendsen, 2017, s. 294). Norsk Olje- og gassarkiv tar vare på norsk olje- og gasshistorie. Dette arkivmaterialet kan betraktes som en vesentlig del av samfunnets hukommelse hva angår olje og gasssektoren i Norge. Ved at dette

materialet er samlet i et sektorarkiv, letter dette arbeidet for historikere, forskere og andre arkivbrukere for å samle kunnskap om olje- og gasssektoren.

3. Metode:

Forskningen skiller mellom to hovedtyper data, kvantitative og kvalitative.

Kvantitative data er målbare data, altså data som kan måles i konkrete enheter, nærmere bestemt tall (Dalland 2017, s. 52). Innenfor naturvitenskap er dette den mest vanlige måten å drive med forskning på. Grunnen til dette er at naturvitenskapen er en forklarende vitenskap, det vil si at her forklarer forskeren helt enkelt hva som har hendt (Dalland, 2017, s. 44).

Kvalitative data vil derimot si ikke tallfestbare data, nærmere bestemt ting som ikke kan måles direkte, men som kan tolkes av forskeren. Et eksempel på dette er egenskaper (Dalland, 2017, s. 52). «Kvalitativ forskning er preget av betydelig følsomhet overfor konteksten den gjennomføres i» (Tjora, 2018, s. 15). Hvordan en forsker velger å tolke informasjonen som formidles gjennom forskningen er ofte avhengig av hvilket miljø forskeren er farget av.

Denne metoden brukes ofte i humanvitenskapen, vitenskap om mennesker. I

humanvitenskapen bruker forskeren sin evne til å forklare hendelser, nærmere bestemt tolke hva som skjer (Dalland, 2017, s. 44). Forskning innenfor humanvitenskapen kan også beskrives som:

Bruk av dokumenter som datamateriale er sentralt i de fleste forskningsprosjekter.

Ofte er dokumenter da benyttet som *bakgrunnsdata* (også kaldt *sekundær-* eller *tilleggsdata*) som vi benytter i tillegg til data for eksempel fra intervjuer og observasjoner. I *rene dokumentstudier* bruker i kun dokumenter som empiri (Tjora, 2018, s.183).

Jeg har valgt å basere mine undersøkelser på kvalitative data i min oppgave. Metoden som brukes her er litteraturstudie, det vil altså si at jeg baserer hele min empiri på publisert litteratur. Empiri i denne sammenhengen vil si «erfaring eller data» (Malt og Tranøy, 2018). Mine valgte data er en rekke med skriftlige publikasjoner på ulike medium, mesteparten bøker og artikler skrevet av fagfolk innenfor feltet oljehistorie. Noe lovverk kommer også til å bli benyttet, som arkivloven og andre lover om det er nødvendig. Oppgaven kommer til å bli bygd opp rundt dokumentasjon som er skrevet av fagfolk innenfor feltet norsk olje og gasshistorie. Det blir mye tolkning av litteratur som følge av dette. Tolkningen min innebærer at jeg leser det pensum jeg har valgt meg ut, og skriver ned stikkord fra dette og til slutt utformer en oppgave med utgangspunkt i stikkordene mine. Tiden vil bli fordelt mellom

lesing og skriving. En av ulempene med en slik oppgave er at det blir veldig mye fokus på fagfolk sine vurderinger, dette gjør at andre perspektiver kan bli vanskelig å få frem fordi tekstene fagfolkene skriver er ofte skrevet på grunnlag av det de ser som en sannhet. Som følge av dette er det også en fare for å få en unyansert oppgave på grunn av for mye fokus på bare ett perspektiv. Man er begrenset til å bare bruke litteratur som allerede finnes, som gjør at det kan være vanskelig å finne sin egen vinkling av stoffet man har valgt å bruke (Øvern, 2014). En metode som ble valgt bort var intervju, fordi det ble for tidkrevende og arbeidskrevende. Dette gjør at oppgaven mister muligheten til å få med synspunkter fra de som jobber ved Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger. Litteraturstudier kan deles inn i to typer: systematisk og tradisjonell. En systematisk litteraturstudie er å undersøke et forskningsspørsmål med et smalt definert tema og en godt definert problemstilling (Øvern, 2014). I den tradisjonelle litteraturstudien er poenget å få en bred forståelse og oversikt på feltet man forsker på, som vil si å få «det store bildet» (Øvern, 2014). Hvilken type litteraturstudie man velger er avhengig av oppgavens problemstilling. Min oppgave vil ha formen tradisjonell litteraturstudie, dette er en vei som blir til mens man skriver. For å finne litteratur må man først klargjøre hva man skal finne ut av, deretter søke i litteratur og lete frem og følge opp alle tråder. Når man velger ut studier må man være klar på hvilken litteratur man velger seg ut, hva forfatteren har lagt vekt på i sitt arbeid, det vil si målbevisst utvalg og kildekritikk. Formen til oppgaven vil være diskursiv, som vil si at oppgaven er sammenlignende og drøftende (Øvern, 2014).

En tradisjonell litteraturstudie har fordeler og ulemper. Fordelene ved dette er at man her har teoretisk perspektiv som fungerer som en grunnmur som man kan bygge oppgaven rundt (Øvern, 2014). Dette oppsummerer kunnskapen og skaper orden i utvalget av fagstoff. Det store bildet handler om å plassere alle bitene i et puslespill, for letere å kunne se et klart mønster i fagstoffet. Ut fra dette mønsteret kan forskerne se viktige sammenhenger. I en litteraturstudie trenger man ikke å observere eller ha tilgang på mennesker, det eneste man trenger for å gjennomføre dette er litteratur.

4. Materialet:

For å svare på hvorfor valget falt på akkurat disse kildene, ser jeg på hva oppgavens problemstilling og underproblemstillinger er. Men før man kan finne svaret på dette må, man lage et fundament som teksten kan hvile på. Dette drøftes nærmere i punktet om hensikten og funksjonen til Norsk Olje- og gassarkiv. Til å besvare dette brukes hovedsakelig Anne Eriksens *Museum en kulturhistorie* og Ola Svein Stugus *Historie i bruk* for å finne ut hva som

er poenget med arkiv og museum i Norge. Diskusjonsdelen kommer til å inneholde problemstillingen og underproblemstillingene som her utredes nærmere. Min hovedproblemstilling er hvorfor olje og gassektoren fikk et eget arkiv i nettopp Stavanger. Svaret på dette tenker jeg å finne ved undersøkelse av artikkelen av Kristin Øye Gjerde om *Oljebyer i Norge* og i rapporten fra Torkel Thime *Sluttrapport- Norsk Olje- og gassarkiv: Sektorbasert samfunnsdokumentasjon- Rapport fra pilotprosjektet Norsk Olje- og gassarkiv*. Så går jeg videre til å se på den første underproblemstillingen min, hvorfor vil Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster så mye å ta vare på dokumentasjon? Svaret på dette spørsmålet finnes i rapporten fra Torkel Thime *Sluttrapport- Norsk Olje- og gassarkiv* og i verket *Norsk oljehistorie bind 1: Fra vantro til overmøt?* av Tore Jørgen Hanisch og Gunnar Nerheim. I den andre og siste underproblemstillingen vil jeg se nærmere på hvordan oljebudene 1, 3, 7, og 8 kan knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger. De ti oljebudene var et resultat av opprettelsen av oljefeltet Ekofisk, og dette symboliserte på mange måter starten på oljepolitikken i Norge. Som følge av Ekofisk måtte norske politikere ta et standpunkt i debatten om oljepolitikken. Industrikomiteen på Stortinget laget en Innst. S. Nr. 294 for stortingssesjonen 1970- 71 som inneholder de ti oljebudene. Disse budene dannet grunnlag for debatten, og la føringer for norsk politikk fremover (Hanisch, 1992, s. 170).

5. Resultat:

A. Hvorfor fikk olje- og gassektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?

Norsk Olje- og gassarkivet ble etablert i Stavanger som et resultat av at byen gikk i gjennom en historisk prosess og ble sentrum for den nye oljeindustrien som vokste frem i Norge på 1970- tallet. Det vil si at store deler av oljevirkksomheten i Norge ligger i Stavanger fordi byen ligger nære det første oljefeltet Ekofisk. Stavanger har også en egen flyplass, dette ga utmerkede forbindelser til både hovedstaden Oslo der statsapparatet befinner seg, og de som hadde kompetanse på oljevirkksomhet i utlandet, nærmere bestemt Amerika, Frankrike og Storbritannia. Denne kompetansen viste seg nødvendig fordi Norge ikke hadde den kunnskapen som krevdes for å sette i gang med en så komplisert virksomhet helt alene. Men kompetanse på oljevirkksomhet alene var ikke nok for å bygge opp en robust næring, det krevde også velvilje fra både nasjonale myndigheter, lokalt næringsliv og lokalpolitikere for å bygge opp et samfunn som var i stand til å takle store utfordringer og omstillingsprosesser. Stavanger pekte seg ut som særlig aktuell, fordi næringslivet og lokalpolitikere var gode på å se mulighetene for byen tidlig. Arne Rettedal så tidlig de mulighetene som lå i den nye

oljeindustrien, han var ordfører i Stavanger under oljeindustriens barndom. Innsatsen hans bestod i at han fikk Stortinget med på at myndighetene kunne legge store institusjoner som oljedirektoratet og hovedkontorene til Statoil, dagens Equinor til Stavanger, dette kunne til og med være med på å styrke næringen. Fordi da hadde man plutselig alle fagorganene knyttet til oljevirkksomheten lagt på ett sted, som igjen gjorde det enklere å inngå samarbeid og løse utfordringer knytter til olje- og gassnæringen. Rettedal hadde også flere tiltak for å få Stavanger til å virke attraktiv for utenlandske oljefamilier som kom til byen for å jobbe i oljen. Det ble bygget opp boliger som disse familiene kunne bo og etablere seg trygt i, samt en internasjonal skole. Rettedal fikk også med seg resten av befolkningen på å ønske de utenlandske familiene velkommen i lokalsamfunnet og fikk dem til å trives. Torleif Smedvig som var skipsreder i byen benyttet seg også av sjansene denne nye næringen ga, han ble Stavanger sin første oljeentreprenør. Smedvig solgte sin sildeoljefabrikk til oljeselskapet Esso som gjorde fabrikken på Hundvåg til sentrum for borrevirkksomheten.

«Hundvåg er en øy og en del av Hundvåg bydel som ligger nord i Stavanger. Denne øya henger sammen med Buøy som igjen er koblet til Stavanger ved hjelp av bybroen som kom i 1978 til Storhaug.» (Wikipedia 2020).

På øya Hundvåg startet oljevirkksomheten som en gang i fremtiden skulle gjøre Norge til et av verdens rikeste land. Det lokale næringslivet fikk også sin plass rundt oljenæringen fordi oljen krevde mye utstyr. Dette ga muligheter til lokale verksteder, som tilpasset aktiviteten til oljenæringens behov. At Stavanger var positivt innstilt til den nye virksomheten ble lagt merke til i Stortinget, som besluttet å flytte oljedirektoratet og Statoils hovedkontorer dit. Ut i fra dette kan man trekke at Stavanger gjennom historien ble sentrum for oljevirkksomheten. To virksomheter som ligger her er Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv. Tanken om et norsk oljemuseum ble tenkt første gang i 1974, dette var lenge før betydningen av oljen for Norge ble kjent (Norsk oljemuseum, 2016). Som en forberedelse til virksomheten Norsk oljemuseum en dag skulle ha, ble Stiftelsen Norsk oljemuseum etablert i 1981 (Norsk oljemuseum, 2016). Stiftelsens oppgaver var å samle inn gjenstander, film, foto, og annet materiale som dokumenterer norsk olje og gassvirksomhet (Norsk oljemuseum, 2016). Den 20. mai i 1999 stod oljemuseet klart til åpning på Kjeringsholm 1A i Stavanger med en prislapp på 165 millioner kroner (Norsk oljemuseum, 2016). Forholdet mellom Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv er godt. De erfarer at de oppnår betydelige synergier ved å ta i bruk hverandres kompetanse (Thime, 2016). Samarbeid gir altså bedre resultater enn det de kan oppnå hver for seg, er konklusjonen her.

B. Hvorfor vil Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen knyttet til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster så mye å ta vare på dokumentasjon?

Arkiver er «dokumenter som er skapt av eller har kommet inn til en virksomhet som ledd i denne virksomhetens oppgaveløsning, saksbehandling og administrasjon» (Bering, 2018). Dette er den definisjonen på arkiv som denne oppgaven opererer med, denne gjelder uansett om arkivet er privat eller offentlig. (jfr. Arkivlovens §1 sitert i kapittel 2).

De verdiene som arkivloven trekker frem kan sammenlignes med de fire grunnverdiene i museumssektoren, samle, bevare, forske og formidle som Anne Eriksen omtaler nærmere i *Museum en kulturhistorie*, fordi hovedformålet med både arkiv og museum er å ta vare på og speile biter av fortiden. Oljearkivene er en viktig del av vår skriftlige kulturarv, disse arkivene er ofte i grenselandet mellom offentlige arkiver og privatarkiver. Det er gjerne slik at oljeselskapene som er innenfor det private næringslivet har sine private arkiver, mens staten, som er offentlig, må forholde seg til de lovene som er satt for offentlige arkiver. Privatarkivene fra oljeselskapene er en viktig del av oljehistorien i Norge. Norsk Olje- og gassarkiv faller inn under § 13 i arkivlova som handler om ansvaret Riksarkivaren har for å ta ansvar for spesielt verneverdige privatarkiver (Arkivlova, 2018, §13).

Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger var et treårig pilotprosjekt som Arkivverket ved prosjektperiodens utløp bestemte at skulle fortsette å eksistere. Derfor ble det slik at Arkivverket overtok det administrative ansvaret for enheten, men driften ble videreført med samme oppgaver og funksjon som før. Arkivverket er villig til å ta kostnadene med et Norsk Olje- og gassarkiv fordi det et historisk viktig arkiv for Norge, men også for å undersøke fordeler og ulemper ved en sektorbasert oppgaveløsning i Arkivverket, for deretter eventuelt å bruke denne kunnskapen ved organisatoriske endringer i etaten (Thime, 2016). Organisatoriske endringer vil si endringer i hvordan organisasjonen Arkivverket er oppbygd, med andre ord organisasjonsstrukturen.

De syv søstrene besto av oljeselskapene Esso, Mobil, Chevron, Texaco, Gulf som var amerikanske og Shell og British Petroleum «BP» som var europeiske (Hanisch, 1992, s. 16). Disse selskapene hadde alle arkiver over sin virksomhet som kan finnes i Norsk Olje- og gassarkiv.

C. Hvordan kan oljebudene en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger?

Starten på denne politikken i Norge var de ti oljebudene, de skulle ha mye å si for hvordan oljenæringen i Norge skulle se ut. Oljebudene en, tre, sju og åtte kan ses i sammenheng med Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger fordi, budene er knyttet til hvordan utviklingen av oljevirksomheten i Norge har foregått over tid, som i sin tur sier noe om hvilken oljepolitikk den norske regjeringen valgte å føre. Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv speiler utviklingen av politikken som ble ført, nærmere bestemt hvordan oljehistorien ble frem til vår tid.

Oljebud en sier at nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel. Dette gjøres blant annet ved å samle inn dokumentasjon fra næringen på ulike stadier av arkivdanningen. Næringen selv kunne ha tatt vare på egen dokumentasjon, men dette arbeidet er ikke blitt prioritert. Norsk Olje- og gassarkiv setter fokus på at arkiver er viktige i oljesektoren ved at de velger å ta vare på arkiver som kanskje ellers hadde blitt destruert. Oljearkivene kunne vært tatt vare på som privatarkiv hos en eller flere private arkivskapere. Utfordringen med dette er at det hadde blitt vanskelig å møte Arkivverkets visjon om et sektorarkiv med alt arkivmaterialet fra olje og gassnæringen på samme sted.

Oljebud tre setter som en målsetting at det med basis i petroleum opprettes ny næringsvirksomhet. Dannelsen av Norsk Olje og gassarkiv er en direkte konsekvens av petroleumsaktiviteten. Om ikke arkivet direkte kan defineres som næringsvirksomhet har det likevel bidratt til sysselsetting, styrket arkivfaglig miljø og tilrettelegging av for økt forståelse av historien til olje og gassnæringen i Norge.

Det norske olje- og gassarkivet er et virkemiddel for myndighetene til å engasjere seg på alle hensiktsmessige plan. Dette medvirker til en samordning av norske interesser innenfor norsk petroleumsindustri, og til oppbygning av et integrert oljemiljø så vel nasjonalt som internasjonalt, som for øvrig er oljebud syv. Måten Norsk Olje- og gassarkiv gjør dette på er å skildre alle leddene i hele oljevirksomheten ved hjelp av å bruke arkivmaterialet som de tar vare på og tilgjengeliggjør. For å forstå hvilken type arkivmateriale som er blitt skapt i olje- og gassnæringen er det viktig å sette seg inn i starten på oljevirksomheten i Norge, hvilken politikk de norske myndighetene valgte å føre for å forvalte denne nye næringen på best mulig måte, og hva som ble konsekvensen av denne politikken for det Norske samfunnet. Oljevirksomheten reiste spørsmålet om hvem som skulle tjene penger på virksomheten i det

norske samfunnet, staten eller de private oljeselskapene? Alt dette speiler Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv siden de forvalter arkivmaterialet etter olje- og gasshistorien til Norge.

Det åttende oljebudet sier at det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser. Norsk Olje- og gassarkiv oppfyller dette budet ved at de har et forum for arkiver, forskning, og kunnskap innenfor oljenæringen. Forumet var kalt European Oil and Gas Archives Network som går under forkortelsen «EOGAN». Formålet med dette nettverket er å skape et forum for internasjonal kunnskapsdeling i oljenæringen (Thime, 2016, s. 6). Den norske stats oljeselskap ble etablert i 1972, navnet Statoil ble brukt fra 1973, (i perioden 2007 til 2009 het selskapet StatoilHydro), og i mai 2018 skiftet selskapet navn til Equinor (Tollaksen, Ryggvik og Solbakken, 2019). Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv har mye materiale i sine virksomheter, dette stammer fra Statoil og utenlandske oljeselskaper som eksempelvis Esso og Philips petroleum og Co. Historien til Statoil starter på generalforsamling den 18. september 1972, da selskapet ble formelt opprettet (Hanisch, 1992, s. 284). Styret i det nye selskapet var Jens Christian Hauge fra arbeiderpartiet som styreformann, og generaldirektør Vidkunn Hveding fra høyre som viseformann, resten av styret i Statoil var stortingsrepresentant Aksel Fossen fra arbeiderpartiet og direktør Per M. Hansson fra høyre som styremedlemmer, og dosent Åge Solbakken fra NTH som varamann (Hanisch, 1992, s. 284). Styret bestod altså av likt antall fra de politiske partiene og en fagperson. Formålsparagrafen som Stortinget hadde satt for oljevirkomheten i Norge ble endret til «Den norske stats oljeselskap A/S har til formål selv, eller gjennom deltakelse i og i samarbeid med andre selskaper å drive undersøkelser etter og utvinning, transport, foredling og markedsføring av petroleum og avledete produkter» (Hanisch, 1992, s. 285). «Statoil viste seg med tiden å bli en lønnsom bedrift, aksjekapitalen økte i løpet av året fra 5 til 155 millioner kroner» (Hanisch, 1992, s. 286). Hovedinntektskilden til Statoil var, foruten oljeproduksjon og oljeeksport, bensinstasjoner langs veien i hele Norges land. Stasjonene tilbød drivstoff, hurtigmat, vanlige dagligvarer, bil- og fritidsprodukter, noen av stasjonene tilbød også enkel service av biler og bilvask. Statoil drev også innenfor salg og distribusjon av eksempelvis fyringsolje, parafin, drivstoff til båter, fly, stasjonære motorer og smøremidler pluss gass. Det som før var Statoilstasjoner heter i dag Circle K, de har i dag rundt 500 utsalgssteder i Norge (Circle K, 2018).

Nå hadde altså den norske stat et oljeselskap, men man manglet et skikkelig regelverk for oljevirkosomheten. Dette måtte industridepartementet få på plass i samarbeid med Statoil. Dette gikk ikke så bra, og det endte med at Stortinget måtte lage regelverket, i Stortinget var det også uenighet. De borgerlige partiene gikk inn for folkevalgt og konstitusjonell styring over Statoil, mens Arbeiderpartiet gikk inn for statlig styring av Statoil, en felles uenighet var forslagene om hvordan Statoil kunne redegjøre for sin virksomhet ovenfor Stortinget (Hanisch, 1992, s. 316). Konstitusjonell styring vil si styring i samsvar med landets grunnlov (Regjeringen, 2019). Løsningen på striden kom i forslaget som het Norvald, dette var det Harald Eika fra Venstre som fremmet: «Stortinget anmoder regjeringen om å legge frem en særskilt årlig melding med hovedtrekkene i Statoils planer og prosjekter med økonomiske oversikter og andre saker av vesentlig prinsipiell eller politisk betydning» (Hanisch, 1992, s. 317- 318). Etter at den politiske prosessen var satt i gang jobbet Statoil med et annet viktig område, nemlig oppbygging av egen kompetanse. Det man ønsket, var å få inn norsk arbeidskraft i stillinger som geologer, geofysikere og petroleumsingeniører (Nerheim, 1992, s. 368). For å løse dette «sjanghiet» Statoil godt utdannede nordmenn innen oljestrategiske fag til stillingene, folk fra oljedirektoratet, selskapet satset også på utdanning ved at de sendte ansatte på etter- og videreutdanning i utlandet og satset på å utdanne folk med spesialkompetanse innenfor olje i Norge (Nerheim, 1992, s. 369). Statoil samarbeidet også med utenlandske oljeselskaper, et eksempel var Esso. Her dreide samarbeidet seg om at oljeselskapet skulle bli boreoperatør, dette skjedde sommeren 1974 (Nerheim, 1992, s. 370). Esso lærte opp fagfolk i Statoil i oljeboring, på oljeboringen var Statoil operatør mens Esso var teknisk operatør, dette hadde den fordelen at begge parter fikk fordeler av dette samarbeide (Nerheim, 1992, s. 372). Statoil nøt godt av kompetansen til Esso, og Esso fikk komme inn på det Norske markedet. Dette kunne Norge også får fordeler av fordi Statoil ble veien inn på det internasjonale markedet. Gjennom Statoil skulle staten Norge selv ta hånd om alle aspekter ved produksjon og markedsføring av petroleum (Nerheim, 1992, s. 372).

De utenlandske oljeselskapene dominerte den første utbyggingen av de store olje- og gassfeltene på den norske kontinentalsokkel, fordi Norge ikke hadde den nødvendige kompetansen i startfasen av oljeindustrien. Norske myndigheter ønsket å bygge opp et norsk oljemiljø. Her skulle opprettelsen av Statoil vise seg å være en viktig del i arbeidet med et eget oljemiljø og politikken rundt dette. Når Statoil først hadde blitt etablert i 1972 ble det norske oljeselskapet prioritert fremfor de utenlandske. Men selv om myndighetene var enige om at man måtte ha et oljeselskap, var det også mye uenighet rundt temaer som størrelse,

strategier og fullmakter. Norske myndigheter ville ha en kompetent norsk industrirelatert aktør til leting, utbygging og drift av installasjonene på kontinentalsokkelen, som også kunne bearbeide petroleum som ressurs. Statoil fungerte altså med tiden som den ledende aktøren i oljebransjen, dette førte til at den industrien som laget utstyr til oljeindustrien fikk en oppsving siden Statoil ville satse på Norsk industri. «Norske fagmiljøer og bedrifter tilegnet seg oljekompetanse og bidro med selvstendige løsninger på en rekke områder lagt raskere enn antatt» (Hanisch, 1992, s. 466). Oljeindustriens utvikling har vært preget av både motgang og medgang. Staten hadde skapt Statoil, det førte til at staten også hadde aksjemajoriteten i selskapet. I oljedirektoratet behandlet staten sakene som hadde med olje- og gassnæringen å gjøre, i tillegg til å danne en norsk oljepolitikk for best mulig forvaltning av næringen.

6. Diskusjon:

A. Hvorfor fikk olje- og gassektoren et eget arkiv i nettopp Stavanger?

Stavanger er regnet som Norges oljehovedstad. Bakgrunnen for at Norsk Olje- og gassarkiv er lokalisert nettopp her vil drøftes nærmere utover i dette avsnittet. Stavanger ble «oljehovedstaden» fordi byen var veldig god på å legge til rette for oljenæringen da den kom til byen. Hva betyr det at Stavanger er en oljeby? Dette begrepet er definert ut i fra tre hovedkriterier. Det første var økonomi, industri og infrastruktur med betydning for den enkelte bys indre utvikling (Gjerde, 2011, s. 8). Andre hovedkriterium gikk på styringsvirksomheten, som vil si det politisk- administrative styringssentrum for oljevirkosmheten (Gjerde, 2011, s. 9). Disse funksjonene er altså grunnsteinene i virksomheten, og her er det politikerne som jobber med forvaltningen av politikken knyttet til oljenæringen. Det tredje kriteriet og siste gjelder kulturelle funksjoner som forskning og utdanning tilknyttet oljevirkosmheten (Gjerde, 2011, s. 9). I Stavanger skapte man kunnskapen som skal til for å kunne etablere en oljevirkosmhet over tid. I Trondheim ved NTH utdannet man det første kullet med norske oljeingeniører, disse var veldig populære og en mangelvare for oljeselskapene på denne tiden. Fagmiljøene i både Stavanger og Trondheim var sterke, fordelene med miljøet i Stavanger var at de hadde direkte kontakt med oljenæringen, siden hele næringen var lokalisert der. Stavanger oppfyller alle disse tre kriteriene, og gjør byen til Norges oljeby nummer en.

Kunnskapen om oljevirkosmheten er ofte lagret i det som kalles privatarkiver, men hva betyr egentlig dette? For å forstå begrepet arkiv kan man se tilbake på Bering sin definisjon

tidligere i denne teksten, (5. resultat bokstav B). En definisjon av begrepet privatarkiv kan være: «Privatarkiver er skapt av en privat arkivskaper» (Lange og Ødegaard, 2001, s. 16). Det vil si at du som enkeltperson kan lage deg et privatarkiv. Et eksempel på dette er din egen personlige PC, her kan du lage deg et eget arkiv uten at noen andre enn du selv har rett til å bestemme hvordan dette skal formes, uavhengig av lovverket. Arkivmaterialet i Norsk Olje- og gassarkiv er komet fra både privat og offentlig arkivvirksomhet. Noen av oljeselskapene er private aktører, mens andre er offentlige aktører (som vil si at staten har styringen over disse selskapene). Eksempler på noen oljeselskaper som i utgangspunktet er statlig eid er Statoil i Norge, Elf i Frankrike, Pemex i Venezuela og Petronas i Iran.

Privatarkiver kan være bedriftsarkiver, organisasjonsarkiver (foreningsarkiver), institusjonsarkiver, personarkiver, gårdsarkiver og samlinger (Lange og Ødegaard, 2001, s. 17). Norsk Olje- og gassarkiv kan legges inn i kategorien bedriftsarkiver, dette er en samlebetegnelse for arkiver fra all slags næringsvirksomhet uansett eierform (Lange og Ødegaard, 2001, s. 17). Grensene mellom privatarkiver og offentlige arkiver kan av og til være vanskelige å trekke opp. Det er likevel viktig å klargjøre dette, fordi skillet mellom offentlig og privat arkiv ligger i lovverket ved at arkivloven setter andre krav til offentlige arkiver. Arkivlovens §6 sier: «offentlige arkiver har plikt til å holde arkiver som informasjonskilder for samtid og ettertid» (Arkivlova, 2018, §6).

Vanligvis kan ikke statlige myndigheter lage lovverk som begrenser privatarkiveiers rett til å lage sitte eget arkiv etter sine egne preferanser, fordi da innskrenker man individets rettighet til å skape sin egen dokumentasjon. Men det finnes ingen regel uten unntak, et eksempel fra 1960- tallet på dette er saken om navigasjonssystemet Loran C. Det viste seg at navigasjonssystemet Loran C kunne brukes til to ting, å lette navigasjon for sivile fartøy pluss å være et hjelpemiddel for amerikanske ubåter som førte atomvåpen (Wikipedia, 2020). Dette førte til at Stortingsrepresentanten Arent M. Henriksen fra SV stilte spørsmålet «når og på hvilken måte vedtok Stortinget bygging av Loran C-stasjonen i Bø i Vesterålen», dette fikk han ikke svar på i spørretimen men på et lukket møte senere (Wikipedia, 2020). SV mente at etableringen var i strid i med norsk base- og atompolitikk, og at navigasjonssystemene ikke var vedtatt av stortinget på en grunnleggende forsvarlig måte, dette førte i sin tur til en hemmeligstemplet rapport fra Schei- komiteen. Representantene fra SV Berge Furre og Finn Gustavsens røpet rapporten fra høringen på et åpent møte på Folkets hus den 22. august 1977, pax forlag offentliggjorde Schei- komiteens innstilling (Wikipedia, 2020). Denne saken viser at det stilles krav til hvilken type arkivmateriale Stortinget ønsker å føre kontroll med, for å

kunne opprettholde offentligheten i et demokratisk samfunn. Selv om man ikke trenger å følge arkivloven har loven et helt eget kapittel tilegnet privatarkiver. Formålet med både private og offentlige arkiver er likt, det er drøftet i arkivlova sin paragraf 1 kalt formålsparagrafen. Der kommer poenget med å holde arkiver frem. Paragraf 13 i samme lov sier at det eneste som Riksarkivaren plikter å gjøre i forhold til privatarkiver, er å holde oversikt over dem og ta vare på de privatarkivene som er spesielt verneverdige. Om man har fått tilskudd fra det offentlige til drift er den private personen pålagt å ha arkiver som oppfyller de forutsetninger som Riksarkivaren og arkivloven setter (Arkivlova, 2018, §19). De som egentlig har kompetansen på privatarkiver her i landet er Landslaget for privatarkiver, også kalt Arkivforbundet. Dette er en interesseorganisasjon for de som jobber i privatarkiver. Oljearkivene i Stavanger faller inn under §13 i arkivloven siden det er Arkivverket som har ansvaret for disse arkivene, og de er en vesentlig del av historien om hvordan Norge ble et rikt land. For å forstå hvordan det hele startet kan man se på oljebyen Stavangers historie.

Stavanger er en by som har gått gjennom en stor forandring fra småby til oljeby. Annerkjennelsen av oljebyen kom fra Stortinget den 14 juni 1972, med et vedtak som inneholdt beslutningene om opprettelsen av Statoil og et oljedirektorat i Stavanger (Hanisch, 1992, s. 266). Denne beslutningen førte til at oljeselskaper fra utlandet og leverandørselskapene etablerte seg i byen, og det dannet seg et oljemiljø som virket tiltrekkende for videre etablering innenfor oljeindustrien. Et eksempel på en slik etablering var det amerikanske oljeselskapet Esso. Sjefen i Esso Exploration Norway Inc var Richard J. Loeffler, selskapet ble opprettet den 1 juni i 1965 (Nerheim, 1992, s. 96). Loeffler reiste rundt i Norge å så seg om etter muligheter for en passende base for leteboring (Nerheim, 1992, s. 96). I Stavanger fant sjefen det han søkte, der fantes det en skipsreder Torolf Smedvig som var villig til å selge en nedlagt sildeoljefabrikk som gikk under navnet Fjeldberg bruk på øya Hundvåg utenfor Stavanger (Nerheim, 1992, s. 96). Sildeoljefabrikken ble sentrum for borrevirksomheten i Norge, dette ble inngangen til oljenæringen for skipsreder Smedvig. Han ble medeier i et oljeselskap som endte opp med å bli servicebase for offshore borefartøyer i Skandinavia, dette het North Sea Exploration Service A/S og gikk under forkortelsen Norsesea (Nerheim, 1992, s. 97). Torleif Smedvig ble Stavangers første oljeentreprenør (Nerheim, 1992 s. 98). Et av karrierens største høydepunkter for den tidligere skipsrederen var at Norsesea ble leverandør for utstyr til forsyningsbasen til Phillips Petroleum Company i Dusevik i Stavanger (Nerheim, 1992, s. 99). Smedvig var ikke den eneste som så mulighetene i oljeindustrien. Lokalpolitikerne i kommunen med ordfører Arne Rettedal i forsete gjorde også

en meget god jobb her. Rettedal gjorde alt han kunne for at utenlandske oljefamilier kunne etablere seg og bo trygt i kommunen (Nerheim, 1992, s. 98). Han så mulighetene og ga de som kom for å jobbe i industrien en varm velkomst. Smedvik, Rettedal og lokalpolitikerne gikk sammen om å gjøre Stavanger så attraktiv som mulig for Stortinget, oljeselskapene og utlendingene. En av fordelene til Stavanger er flyplassen Sola, som ga det fortrinn at man lett kunne reise både innenlands og utenlands, Stavanger ble sentrum for oljevirkosomheten, så arbeidet til Stavanger kommune og Stavangers første oljeentreprenør ga frukter.

B. Hvorfor vil Arkivverket ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster mye å ta vare på dokumentasjon?

Norsk Olje- og gassarkiv har samme organisatorisk selvstendighet som Norsk helsearkiv og Samisk arkiv. Fellestrekket mellom alle disse tre arkivene er at de er sektorarkiver. Den største forskjellen er at Norsk Olje- og gassarkiv har gått fra å være et pilotprosjekt til å bli en avdeling av arkivverket på lik linje med andre arkiver (Arkivverket, 2017). Formålet til arkivverket med å ta vare på Norsk Olje- og gassarkiv er «å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver som er viktige for bransjen selv og for samfunnet som helhet», som grunnlag for forskning og utvikling i dag og fremtiden (Arkivverket, 2017).

Bevaringen av dette arkivet er viktig fordi det viser hvordan Norge ble en oljenasjon, dette førte til store endringer i økonomi og samfunn.

Alle i Norge var håpefulle med tanke på at oljevirkosomheten skulle gi store inntekter. Oljeprisøkningen i 70- årene kom vinteren 1973- 74. Norge hadde før denne prisøkningen blitt et vesentlig rikere land, dette førte til økonomisk handlefrihet (Hanisch, 1992 s. 406). Prisøkningen førte til at den norske staten brukte penger som man ikke hadde fordi man var sikker på at man tjente pengene inn igjen. Spørsmålet om hvordan Norge skulle bruke pengene man tjente på oljen ble meget grundig diskutert. Konklusjonen ble at regjeringen sa at man skulle «utvikle et bedre samfunn over en lengere periode fordi det å bruke opp alle resursene med en gang så man som ikke tjenlig for landet sin del» (Hanisch, 1992, s. 408). Drømmen til norske politikere var å skape et kvalitativt bedre samfunn, det har man lyktes med i dagens Norge, men det å bygge opp dette har tatt lang tid. Johan Seland i Norges rederiforbund mente i starten av oljealderen at: «...større oljefunn vil føre til at store deler av norsk næringsliv vil bli utkonkurrert. Han fikk rett» (Hanisch, 1992, s. 412). Store deler av norsk næringsliv klarte ikke å omstille seg til å produsere de verktøyene som oljenæringen trengte, dette førte til at mange bedrifter innenfor industrien gikk konkurs. Men

oljeselskapene tjente gode penger på å utvinne olje. Og for å sikre at staten fikk sin del av inntektene måtte selskapene beskattes, og nye skatteregler måtte utvikles. Stortingsmelding nummer 25 1973/74 tok blant annet for seg skattlegging av oljeselskapene og spesielle regler for dem (Hanisch, 1992, s. 419). Forut for denne, hadde vi petroleumsskatteloven av 11. juni 1965, som fikk betydelige skatteskjerpinger fra 1972 på grunnlag av Ot. Prp. Nr. 65 1971-72 (Hanisch, 1992, s. 421).

Vinteren 1973- 1974 ble det internasjonale prisnivået for råolje nesten firedoblet, dette førte til krise i verdensøkonomien fordi inflasjonsproblemet som på forhånd var alvorlige, ble vesentlige forsterket, og mange land fikk store underskudd på betalingsbalansen (Hanisch, 1992, s. 422). Denne krisen gikk under navnet OPEC- sjokket. OPEC står for Organisation of Petroleum Exporting Countries, en organisasjon av oljeeksporterende land som blant annet hadde som målsetting å sikre medlemslandene en større del av oljeinntektene. OPEC-sjokket kan i stor grad forklares med OPECs økte innflytelse internasjonalt (Hanisch, 1992, s, 422).

OPEC- sjokket ga økte oljeinntekter men det etterfølgende inflasjonsproblemet rammet det øvrige næringslivet hardt. En strategi den norske regjeringen brukte for å ta hånd om denne situasjonen, var å sette i gang med motkonjunkturpolitikk. Dette vil si politikk som tar sikte på å motvirke negative effekter av konjunkturer (Stoltz, 2020).

Oppbyggingen av den norske oljenæringen samtidig med samfunnsendringene fra 1960- tallet og fremover gjør Norsk Olje- og gassarkiv til en viktig kilde for å forske på oljesektorens rolle i samfunnsutviklingen.

C. Hvordan kan oljebudene en, tre, syv og åtte knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger?

Oljebud 1. At nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel.

Kontakten opp mot olje og gassnæringen i Stavanger har historisk sett vært god fordi lokalpolitikere, utdanningsinstitusjoner, styresmakter og Statoil har vært flinke til å samarbeide og se mulighetene i hverandre. Lokalt næringsliv og befolkningen i Stavanger ble tidlig positivt innstilt til oljeindustrien. Denne positiviteten gikk Stavangers ordfører Arne Rettedal og skipsreder Torolf Smedvig, i bresjen for. De hadde greid å få med seg mange av politikerne på Stortinget til å se alle fortrinnene til Stavanger som sentrum for

oljevirkosomheten. Dette har gjort at det historiske oljesentrum naturlig har blitt Stavanger og derfor ble det naturlig at Norsk Olje- og gassarkiv og Norsk oljemuseum valgte å etablere seg her. Et verktøy for nasjonal styring og kontroll på den norske kontinentalsokkelen er lovverket som var skapt av myndighetene, og som regulerer både virksomheten, aktiviteten og beskatningen. Statoil har også vært en viktig faktor for å få kontroll med norsk oljevirkosomhet, og siden staten hadde aksjemajoriteten i selskapet kunne myndighetene være med på å påvirke hva Statoil skulle bruke sine penger på.

Oljebud 3. At det med basis i petroleum utvikles ny næringsvirkosomhet.

Norsk Olje- og gassarkiv og Norsk oljemuseum er de to institusjonene med klare historisk perspektiv på oljenæringen i Norge. Institusjonene faller inn under oljebud tre ved at de er eksempler på næringer som har basis i petroleumsvirkosomhet, og har utviklet seg til ny næringsvirkosomhet. Norsk Olje- og gassarkiv startet som et treårig pilotprosjekt i Stavanger den 1. januar 2014 og ble avsluttet 31. desember. 2016 (Thime, 2016, s. 3). Resultatet av dette pilotprosjektet var at Norsk Olje- og gassarkiv ble innlemmet i Arkivverket på samme måte som Norsk helsearkiv og Samisk arkiv er. Disse tre institusjonene er i en særstilling siden de alle tre er sektorarkiver for hvert sitt ulike område i samfunnet. «Olje og gassnæringen har formet samfunnet vårt i mye større grad enn noen annen enkeltnæring» (Thime, 2016 s. 5). Navnet Norsk Olje- og gassarkiv sender ut et signal om at det er ønskelig at hele oljeindustrien i Norge er velkommen til å delta i arkivet på den måten næringen mener de er best tjent med (Thime, 2016, s. 11).

Noen andre næringsvirkosomheter som også tar utgangspunkt i petroleumsvirkosomheten er utdanning knyttet til oljefagene og Statens pensjonskasse utland oljefondet. Utdanningen i oljesektoren har vært viktig for å få opp den norske kompetansen innenfor feltet olje og gass, dette har vært en investering i Norge som oljenasjon inn i vår tid. Takket være satsingen på utdanning ved Norges tekniske høyskole (NTH) i Trondheim og Rogaland distriktshøyskole (RDH) i Stavanger ble dette en næring med internasjonale forbindelser. Norge måtte hente kompetanse fra et sted, og dette førte til at man måtte utenlands for å hente denne. Det førte til at oljeindustrien for Norge ble et springbrett til utlandet. Pengene fra denne oljen ble først satt inn i Statens petroleumsfond, deretter ble dette med tiden til Staten pensjonsfond utland - inne på dette fondet står oljepengene til Norge (Ryggvik og Solbakken, 2020). Oljefondet oppstod som en konsekvens av regjeringen Gerhardsens oljepolitikk på 1960- tallet da Stortinget hadde fokus på langsiktig oljepolitikk

(Ryggvik og Solbakken, 2020). Langsiktspolitikken hadde fokus på å sikre oljefondet for framtidens Norge og fungerer som en sikkerhet for de norske finansene.

Oljebud 7. At staten engasjerer seg på alle hensiktsmessige plan, medvirker til en samordning av norske interesser innenfor norsk petroleumsindustri og til oppbygging av et norsk integrert oljemiljø med såvel nasjonalt som internasjonalt siktepunkt.

Oljevirkosomhet var nytt for nasjonen Norge, og myndighetene trodde ikke helt på de mulighetene oljefunnet på norsk kontinentalsokkel ga. Derfor var politikken som den norske regjeringen og Stortinget førte meget avventende. Redaktøren i *Noroil* Ole- Jacob Kvinnsland skrev i første nummer av oljetidsskriftet at «virkosomheten på kontinentalsokkelen ville antagelig få større betydning for Norge enn de to viktigste teknologiske innsatsområdene i norsk historie til da, sjøfart og kraftkrevende industri» (Nerheim, 1992, s. 188). På lille julaften i 1969 kom det beskjed om at det var funnet olje på norsk kontinentalsokkel, Ekofisk var blitt funnet. I årsskiftet 1970 fantes det bare noen få personer i Phillips og Industridepartementet som visste at petroleumsfunnet var anslått til å gjelde minst 500 millioner fat med olje, som kunne gi 211 millioner kroner årlig i minst 30 år frem i tid (Nerheim, 1992, s. 189). Norge ville bli et rikt land om disse antagelsene var riktige, noe de senere viste seg å være. Den 15. juni i 1971 startet Phillips opp med testproduksjon, og i februar 1972 var alle fire produksjonsbrønnene kommet i drift (Nerheim, 1992 s. 196). Med dette var oljeproduksjonen i Norge i gang. Ekofiskfunnet krevde at Norske myndigheter fikk en mere aktiv rolle i forhold til oljefunnet. Myndighetene sitt standpunkt var at Norge skulle ha penger fra oljevirkosomheten, men blande seg minst mulig inn i selve virksomheten (Nerheim, 1992, s. 188). Stortinget gikk i juni 1971 inn for at naturressursene på kontinentalsokkelen skulle utnyttes på en slik måte at de kom hele samfunnet til gode. Innstillingen til den norske staten var enkelt oppsummert, mest mulig penger til felleskapet og minst mulig risiko, men dette førte til at man måtte fastsette et regelverk. Etter mye debatt på Stortinget rundt oljepolitikken kom de 10 oljebudene, som kom til å fungere som retningslinjer for den norske oljepolitikken i mange år framover. Ekofisk førte til en revolusjon i norsk oljepolitikk som gjorde at både politikere og journalister for alvor oppdaget oljesaken (Hanisch, 1992, s. 169). Regjeringen Brattli tok over, staten måtte fastsette et regelverk siden oljen ble regnet som kapitalkrevende og risikopreget (Hanisch, 1992, s. 169). Utformingen av de ti oljebudene ble gjort av industrikomiteen på Stortinget i innstilling til stortingsmelding nummer 294 for 1970 til 1971 «de ti oljebud» (Hanisch, 1992, s. 170). De ti oljebudene er å finne i vedlegget til denne oppgaven. Egne skatteregler kom også på plass for

oljeselskapene som følge av stigningen i oljeprisen på 70- tallet, også kaldt OPEC- sjokket. Norge fikk en ny petroleumsskattelov, de tre viktige punktene i OPEC innlemmet i norsk lovgivning hadde fire hovedkomponenter (Hanisch, 1992, s. 434). Første hovedkomponent var en produksjonsavgift, dette var noe man allerede hadde fra før. Denne avgiften var på en glidende skala fra 8 til 16% dette var avhengig av avkastning (Hanisch, 1992, s. 434). Andre hovedpunkt handlet om ordinær selskapsskatt. Avskrivningsperioden var på 6 år for investeringer i produksjonsanlegg, rørledning og transport underordnet samme regler som på land, unntak kunne forkomme (Hanisch, 1992, s. 434). Det tredje hovedpunktet handlet om særskatt for oljeselskapet på 25% på grunnlag av nettoinntekten, dette ville si at oljeselskapene nå måtte betale en egen skatt (Hanisch, 1992, s. 434). Det siste og fjerde av punktene var en fast normpris for petroleum fastsatt av myndighetene til bruk for myndighetenes ligning - denne loven gikk igjennom i Stortinget (Hanisch, 1992, s. 434). Denne loven var noe av det som sikret Norge inntekter fra oljeselskapene. Oljebud 7 kan knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv ved at dette viser hvordan myndighetene i Norge i et historisk perspektiv har styrt en av landets viktigste næringer, dette gir oss kontekst til det materialet arkivet oppbevarer.

Oljebud 8. At det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser.

Norsk Olje- og gassarkiv oppfyller dette budet med to punkter. Punkt nummer en er at de oppbevarer arkivmaterialet fra det norske statlige oljeselskapet (Statoil), og andre utenlandske oljeselskaper. Norsk oljemuseum er også med på dette bevaringsarbeidet, dette er et samarbeidsprosjekt for å sikre mest mulig av norsk oljehistorie for ettertiden. Statoil har, i arbeidet utenlands, vært god til å samarbeide med de utenlandske oljeselskapene, som har vært meget positive til å dele sin kunnskap med Norge. Samarbeidet med utenlandske selskaper har ført til en felles kompetanseoppbygging i bransjen. Det andre punktet Norsk Olje- og gassarkiv har bidratt med i forhold til å oppfylle oljebud åtte er EOGAN, det vil si European Oil and Gas Archives Network som det heter. EOGAN er et forum for internasjonalt samarbeid som Norsk Olje- og gassarkiv tok initiativet til. Norsk Olje- og gassarkiv inviterte forskere og medarbeidere fra sektoren i Norge og ulike europeiske land inn i forumet for å bygge nettverk og deling av ulike faglige erfaringer (Thime, 2016, s. 6).

D. Egenevaluering av oppgaven

Den sterke siden til denne oppgaven er at historisk perspektiv fremheves klart gjennom hele teksten, dette gjør at den historiske tilknytningen til arkivfaget kommer klart frem. En

annen god side ved oppgaven er at de delene av oljehistorien oppgaven beskriver er nøye gjennomgått og detaljert beskrevet. Som følge av dette får leseren en innføring i starten av Norsk oljeindustri og hva som skulle til for å bygge opp denne næringen i Norge. Teksten speiler også hvordan noen av næringene rundt oljevirkksomheten har blitt påvirket av oljen. Språket i oppgaven er forsøkt å holdt på et forståelig, men likevel akademisk nivå. Det vil si at man skal kunne lese denne oppgaven uten å være tilknyttet oljenæringen, og likevel forstå innholdet.

De svake sidene til denne oppgaven er at teksten til tider kan bli litt for detaljert slik leser kan miste det store bildet. I problemstillingen i punkt C i oppgaven kan det være vanskelig for leseren å se sammenhengen til Norsk Olje- og gassarkiv. Oppgaven inneholder mange referanser til pensum, dette kan gi et inntrykk av liten selvstendighet på fagfeltet, men det kreves da heller ikke at man på bachelornivå skal kunne vise til egne forskningsresultater. Det som kunne blitt gjort annerledes i denne oppgaven er at jeg kunne reist til Stavanger og undersøkt Norsk Olje- og gassarkivs materiale nærmere og brukt autentisk arkivmateriale til kildemateriale i min oppgave. Om jeg hadde hatt mer tid kunne jeg ha intervjuet ansatte ved arkivet for å få deres syn på hvor Norsk Olje- og gassarkiv står i forhold til oljehistorien, og sin fremstilling av denne historien. Jeg kunne også brukt tiden på å sette meg inn i flere bind av bokverket Norsk oljehistorie slik at jeg hadde fått en bedre oversikt på hele oljehistorien i Norge frem til vår tid, men på tidsrammen oppgaven hadde ble dette vanskelig fordi det hadde gått for mye tid på å lese seg opp på emnet. Til videre forskning kunne det vært interessant å undersøke forholdet mellom Norsk oljemuseum og Norsk Olje- og gassarkiv, hvordan samarbeidet fungerer mellom institusjonene, og hvordan de to institusjonene fremstiller oljehistorien. En annen problemstilling som hadde vært spennende å se nærmere på utover rammene denne oppgaven gir, er om olje og gassnæringen har påvirket arkivdanningen på noen måte, dette er et emne som kan egne seg til en doktorgrad innenfor arkivfaget.

7. Oppsummering:

I den første problemstillingen min undersøkte jeg hvorfor Norsk Olje- og gassarkiv fikk et eget arkiv i nettopp Stavanger. Hovedgrunnen til at Stavanger fikk Norsk Olje- og gassarkiv er at byen hele veien har vært god på tilrettelegging for oljevirkksomheten og alt den førte med seg. Byen hadde noen handlekraftige menn og lokalpolitikere som så mulighetene, to av dem var ordførere Arne Rettedal og skipsreder Torolf Smedvig. Byen klarte også med tiden å bygge opp en oljeutdanning som gjorde kontakten opp mot oljenæringen tett. Norsk

Olje- og gassarkiv valgte den byen som historisk sett har betydd mest for fremveksten av olje- og gassnæringen i Norge.

Den andre problemstillingen gransker nærmere hvorfor Arkivverket ville ta ansvar for dokumentasjonen til Norsk Olje- og gassarkiv når det koster så mye å ta vare på dokumentasjon. Svaret på dette ligger i formålet til Arkivverket. Arkivverket ønsker å ta vare på informasjon som har noe å si for samfunnsdokumentasjonen som en helhet, altså hva vi som samfunn ser på som viktig nok til at vi ønsker å huske det. Dette kan gjerne være hendelser som har hatt innvirkning på Norges historie, oljefunnet er et tydelig eksempel på dette. I tillegg var Arkivverket interessert i erfaringene med sektorbasert oppgaveløsning.

Den tredje og siste problemstillingen handler om hvordan kan oljebudene en, tre, syv og åtte kan knyttes til Norsk Olje- og gassarkiv i Stavanger. Alle disse fire budene handler om politisk preg og styring av utviklingen i norsk oljebransje. Dermed virker dette inn på hva som vil være av arkivverdige materialet i Norsk Olje- og gassarkiv. Oljebud en handler om den påvirkning myndighetene har hatt på oljevirkksomheten i Stavanger, som i sin tur har ført til lokaliseringen av Norsk Olje- og gassarkiv. Oljebud tre sier noe om alle næringene som er knyttet til oljesektoren. Her er kultur og utdanningssektoren representert med Norsk oljemuseum, Norsk Olje- og gassarkiv, og til slutt utdanning ved NTH og RDH (i dagens samfunn bedre kjent som NTNU i Trondheim og universitetet i Stavanger (UIS)). Den Norske statens pensjonskasse utland (oljefondet) har også sin bakgrunn i oljevirkksomheten. Oljebud syv handler om hvilken type oljepolitikk Norske myndigheter har ført, og dette hadde innvirkning på hvordan norsk oljehistorie ble formet. Dette har igjen innvirkning på hva arkivet velger ut som viktig arkivmateriale i ettertid. Oljebud nummer åtte handler om etableringen av et eget norsk oljeselskap og i sammenheng med dette hvordan Norge kom seg inn i det utenlandske oljemiljøet. Norsk Olje- og gassarkiv ivaretar dette budet ved at de har skapt EOGAN. Dette er et nettverk der forskere og mennesker som jobber innenfor oljesektoren kan møtes og skape internasjonale samarbeid, eller bare hjelpe hverandre med å bygge opp og dele kunnskap. Arkivet tar også vare på mye av dokumentasjonen til både Statoil (dagens Equinor) og noen utenlandske oljeselskaper. Norsk Olje- og gassarkiv viser seg å være et sentrum for å ta vare på, forske og formidle norsk olje- og gasshistorie. Arkivet viser også i sitt arkivmateriale hvordan Norge har forandret seg til å bli et av verdens rikeste land, hvor sterk den politiske styringen var i oppbyggingen av olje- og gassnæringen, og hvor stor kraft denne næringen representerte i samfunnsutviklingen fra 1970- tallet og frem til i dag.

Litteraturliste:

- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS.
- Eriksen, A. (2009). *Museum en kulturhistorie* (1. utg.). Oslo: Pax Forlag A/S.
- Gjerde, K. Ø. (2011). Oljebyer i Norge. *Norsk oljemuseum årbok 2011*, s. 7- 38. Hentet den 17. 02. 20 fra https://www.norskolje.museum.no/wp-content/uploads/2016/02/3398_426a5f5a6f2a43d2ad6fde43ec5814c4.pdf
- Hanisch, T. J. og Nerheim, G. (1992). *Norsk olje historie bind 1: Fra vantro til overmøt?* Oslo: Norsk Petroleumsforening Leseselskapet.
- Lange, V., Mangset, D. og Ødegaard, Ø. (2001). *Privatarkiver bevaring og tilgjengeliggjøring* (1. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Stugu, O. S. (2016). *Historie i bruk* (2. utg.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Svendsen, Å. (2017). *Arkivet en beretning om det norske riksarkivet 1817- 2017*. Oslo: Forlaget Press boken et utgitt i samarbeid med riksarkivet.
- Thime, T. (2016). *Sluttrapport- Norsk Olje- og gassarkiv: Sektorbasert samfunnsdokumentasjon- Rapport fra pilotprosjektet Norsk Olje- og gassarkiv*. Stavanger: Internt notat ved Statsarkivar Torkel Thime, Arkivverket. (Hentet fra Statsarkivet i Stavanger 15. juli 2016 via E- post fra leder for pilotprosjektet Norsk Olje- og gassarkiv fra Torkel Thime).
- Tjora, A. (2018). *Kvalitative forsknings- metoder i praksis*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Lover og offentlige dokumenter:

- Arkivlova. (2018). Lov om arkiv. (LOV-2018-06-15-38). Hentet den 17. 02. 20 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-126>

Oppslagsverk:

- Bering, B. (2018, 6. Juni). Arkiv. Valderhaug G. (Red.), I *Store Norske Leksikon*. Hentet den 17. 03. 2020 fra <https://snl.no/arkiv>
- Malt, U. og Traøy, K. E. (2018). Empiri. Tønnesen S. (Red.), I *Store Norske Leksikon*. Hentet den 06. 03. 2020 fra <https://snl.no/empiri>

Ryggvik, H. og Solbakken, M. S. (2020, 07, januar). Norsk oljehistorie. Solbakken M. S. (Red.), I *Store Norske leksikon*. Hentet den 22. 03. 2020 fra https://snl.no/Norsk_oljehistorie#-Oljefondet

Stoltz, G. (2020. 9. april). Konjunkturpolitikk. Thomassen E. (Red.), I *Store Norske leksikon*. Hentet den 04. 05. 2020 fra <https://snl.no/konjunkturpolitikk>

Tollaksen, T. G., Ryggvik, H. og Solbakken, M. S. (2019, 29, desember). Equinor. Solbakken M. S. (Red.), I *Store Norske leksikon*. Hentet den 06. 04. 2020 fra <https://snl.no/Equinor>

Wikipedia. (2020. 13. februar). Loran C saken. I *Wikipedia*. Hentet den 08. 04. 2020 fra https://no.wikipedia.org/wiki/Loran_C-saken

Wikipedia. (2020. 28. mars). Hundvåg. I *Wikipedia*. Hentet den 03. 04. 2020 fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Hundv%C3%A5g>

Nettside med organisasjon som forfatter:

Arkivverket. (2017. 22. 05). Om Norsk Olje- og gassarkiv. Hentet den 22. 03. 2020 fra <https://www.arkivverket.no/om-oss/oljearkivet/om-norsk-olje-og-gassarkiv?q=norsk%20olje%20og%20gassarkiv>

Circle K. (2018). Informasjon om Circle K. Hentet 06. 04. 2020 fra https://m.circlek.no/m/no_NO/pg1334072896767/circlek_Privat/stasjoner.html

LinkedIn Corporation. – Øvern, K. M. (2014. 07. 11). Litteraturstudiet som metode- forberedelse til bacheloroppgave for 12HBSPHLH og 11 HBSPLD- Karen Marie Øvern. 3. november. 2014. Hentet den 17. 02. 20 fra <https://www.slideshare.net/higbibl/litteraturstudie-som-metode>

Norsk oljemuseum. (2016). Informasjon om skapelsen av Norsk oljemuseum. Hentet 03. 04. 2020 fra <https://www.norskolje.museum.no/om-museet/norsk-oljemuseums-historie/>

Norske ICOM. (2020. 18. 02). Norske ICOM. Hentet den 18. 02. 20 fra <http://norskicom.no/hjem/>

Internasjonal Council on Archives «ICA». (2016). The international Council on Archives. Hentet den 11. 05. 20 fra <https://www.ica.org/en/international-council-archives-0>

NTNU- Norges tekniske naturvitenskapelige universitet- senter for faglig kommunikasjon. (2020. 24. 01). Hvordan strukturere teksten? – Hva er IMRoD? Hentet den 24. 01. 20 fra <https://www.ntnu.no/sekom/hva-er-imrod>

Statistisk sentral byrå «SSB». (2020. 15. 03.). Tall på inntekter av eksport av olje og gass næringen. Hentet den 12. 03. 2020 fra <https://www.ssb.no/energi-og-industri/faktaside/olje-og-energi>

Offentlig informasjon (Norsk Offentlig Utredning, NOU)

NOU 2019: 9. (2019). *Fra kalveskinn til data sjø- Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver*. Hentet den 12. 03. 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-9/id2639106/?ch=1>

Vedlegg:

I mitt vedlegg følger først De ti oljebud deretter Sluttrapporten fra Norsk Olje og gassarkiv.

«Ti bud» Hente fra Innst. S. NR. 294 (1970- 1971) (Hanisch, 1992, s. 170) Nummeret fra 1 til 10:

1. At nasjonal styring og kontroll må sikres for all virksomhet på den norske kontinentalsokkel
2. At petroleumsfunnene utnyttes slik at Norge mest mulig uavhengig av andre når det gjelder råolje
3. At det med basis i petroleum utvikles ny næringsvirksomhet
4. At utviklingen av en oljeindustri må skje under nødvendige hensyn til eksisterende næringsvirksomhet og til natur og miljøvern
5. At brenning av utnyttbar gass på den norske kontinentalsokkel ikke må aksepteres, unntatt for kortere prøveperioder
6. At petroleum fra den norske kontinentalsokkel som hovedregel skal ilandføres i Norge med unntak for det enkelte tilfelle hvor samfunnspolitiske hensyn gir grunnlag for en annen løsning
7. At staten engasjeres på alle hensiktsmessige plan, medvirker til samordning av norske interesser innenfor petroleumsindustri og til oppbygging av et norsk integrert oljemiljø med så vel nasjonalt som internasjonalt siktepunkt
8. At det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstjenlig samarbeid med innenlandske og utenlandske oljeinteresser
9. At det nord for 62. breddegrad, velges et aktivitetsmønster som tilfredsstiller de særlige samfunnspolitiske forhold som knytter seg til landsdelen
10. At norsk petroleumsfunn i større omfang vil kunne stille norsk utenrikspolitikk ovenfor nye oppgaver.

ARKIVVERKET

Internt notat

Til:

Lene Walle
Inger Messmer
Guri Kaspara Lande
Sigrun Rasmussen

Fra:

Statsarkivet i Stavanger
Saksbehandler: førstearkivar Torkel Thime

Dato:09.09.2016

Sak:2016/19755

Sluttrapport - Norsk Olje- og gassarkiv

Sektorbasert samfunnsdokumentasjon
Rapport fra pilotprosjektet Norsk
olje- og gassarkiv

L.nr: 53107/2016

Innhold

1. Innledning

1.1. Presentasjon av Norsk olje- og gassarkiv

1.2. Sammendrag

2. Gjennomføringen av prosjektet

2.1. Bakgrunn for prosjektet

2.2. Prosjekt mål

2.3. Økt ressurstilgang

2.4. Involvere interessenter (arkivskapere og brukere)

2.5. Alternativ arbeidsorganisering

2.6. Kompetanseoppbygging

2.7. Ressursbruk og prosjektregnskap

3. Prosjektets resultater og leveranser

3.1. Ressurstilgang

3.2. Nettverksbygging og interessentengasjement

3.3. Arkivbevaring og tilgjengeliggjøring

3.4. ABM-samarbeid

3.5. Arbeidsorganisering

4. Læringspunkter og erfaringsoverføring

4.1. Sektortilnærming som alternativ arbeidsorganisering

4.2. Finansieringsmuligheter

4.3. Interessentdeltakelse

4.4. Samarbeid med sektormuseum

4.5. Arkivfaglig kunnskap og bransjekunnskap

4.6. Et mønster for andre sektorer

5. Veien videre

5.1. Videreføring av inngåtte avtaler

5.2. Magasinplass

5.3. Alternative modeller for videre drift

1. Innledning

1.1. Presentasjon av Norsk olje- og gassarkiv

Norsk olje- og gassarkiv (NOGA) ble etablert av Riksarkivaren som et treårig pilotprosjekt. Prosjektet startet opp 1. januar 2014 og avsluttes 31. desember 2016. NOGA er plassert ved Statsarkivet i Stavanger.

NOGA har en styringsgruppe bestående av regiondirektør Lene Walle (leder), strategisjef Guri Lande, seksjonssjef for privatarkiver Sigrun Rasmussen og statsarkivar i Stavanger Inger Messmer.

Prosjektgruppen består av **Torkel Thime (prosjektleder)**, Eivind Skarung, Janet Birkedal Martin, Ine Fintland, Roald Henrik Tjorteland og Mette Tjørhom Frick.

Det er også etablert en referanse-/rådgivingsgruppe som består av følgende personer: Arve Johnsen (advokat og tidligere adm. dir. i Statoil), Stig S. Kvendseth (direktør for kommunikasjon og myndighetskontakt, ConocoPhillips), Bjørn Vidar Lerøen (spesialrådgiver i

Norsk olje og gass), Kristin Bremer Nebben (leder av Norsk Petroleumsforening), Inger Lise

Strømme (Oljedirektoratet), **Finn E. Krogh (direktør i Norsk Oljemuseum)**, Øyvind Ihlen (professor ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo) og **Anette Homlong Storeide (førsteamanuensis i europeisk kulturhistorie, NTNU)**.

1.2. Sammendrag

Prosjektets oppgave har vært å arbeide spesielt mot norsk olje- og gasssektor for derved å

- ✓ **prøve ut nye måter å organisere arkivarbeidet på**
- ✓ **avklare hvilke muligheter som finnes for økte inntekter fra næringen**
- ✓ **utvikle metoder for å bevare en helhetlig arkivdokumentasjon fra olje- og gassnæringen**
- ✓ **bevisst- og ansvarliggjøre bransjen, blant annet ved å forsterke og utvikle nye nettverk**

- ✓ legge til rette for økt bruk av arkivmateriale knyttet til olje- og gasssektoren (av studenter og forskere, næringen og andre interesserte)

Målsettingen har vært å skaffe erfaringer som kan ha overføringsverdi til andre sektorer (eks. fiskeri, finans m.v.) der en tilsvarende oppgaveløsning kan være aktuell.

Oppsummert kan vi allerede nå fastslå at NOGA har innfridd forventningene til overmål. Vi har oppnådd vekst i ressurstilgangen, og det i en fase der bransjen virkelig sliter. NOGA sysselsetter i dag 4,5 årsverk for eksterne midler. Dette, sammen med Arkivverkets bidrag på ett årsverk, gir en enhet med seks medarbeidere. Sektororganiseringsen har gitt et mer målrettet arbeid der vi både har lykket med å ansvarliggjøre bransjen (økonomisk innsatts og prosjektdeltakelse) og etablere et internasjonalt bransjeforum (EOGAN), en referansegruppe bestående av tunge næringslivsaktører samt kontaktnett med de norske brukermiljøene. I tillegg har mengden avleverte eller deponerte arkiver økt betydelig, ikke minst fra de private bedriftene. Vi har lykket å samle inn arkiver fra alle deler av bransjen, både de statlige myndighetsorganene, alle større operatørselskaper, leverandørbedrifter, interesseorganisasjoner og fagbevegelse. I tillegg arbeider vi for å få inn sentrale personarkiver. Materialet nærmer seg nå 5.000 hyllemeter. Den økte arkivmengden omfatter både papirbaserte og digitalt skapte arkiv. Det betyr ikke at vi er i mål. Mye gjenstår fortsatt, særlig innenfor leverandørindustrien og området digitalt skapt materiale. Her begynner vi imidlertid å få gjennombrudd. Vi har det siste året mottatt to større avleveringer med digitalt skapt materiale fra fagforeningen SAFE og ExxonMobil. Alt mottatt arkivmateriale er beskrevet i Asta og publisert på Arkivportalen. Videre har vi digitalisert ca. 75.000 dokumenter og lagt disse ut på Digitalarkivet. Utvalgte arkivserier digitaliseres og legges på nett med tanke på forskningsbruk.

Den viktigste erfaringen er verdien av å arbeide samlet mot én sektor. Konsentrasjon omkring én bestemt næring har gitt medarbeiderne større fokus. Denne konsentrasjonen har gjort det mulig å opparbeide langt større bransjekunnskap enn om man hadde spredd arbeidet utover alle bransjer – slik man i dag særlig gjør innenfor privatarkivarbeidet, både i Arkivverket og innenfor arkivlandskapet for øvrig.

Bransjekunnskap er helt nødvendig når man skal lage bevaringsplaner og verdivurdere arkivmateriale. Det er også en forutsetning for å kunne yte god service overfor brukere.

En sektorløsning, som bærer sektorens navn (Norsk olje- og gassarkiv), gir etter vårt syn bransjen et eierforhold til satsingen – dette er bransjens arkiv. Det har gjort det mulig å bygge et nettverk der bransjen blir ansvarliggjort og en aktiv medspiller. Vi har også vært tydelige overfor bransjen på at vårt arbeid er basert på et spleiselag der næringen selv bidrar i stor grad. Det gjelder alt fra ordningsarbeid, digitalisering, tilgjengeliggjøring og formidling. Vi forsøker også å vise at disse aktivitetene henger sammen. Ordningsarbeid er en forutsetning for tilgjengeliggjøring og formidling. Formidling viser verdien av ordningsarbeidet. Målbevisst salgsarbeid og aktivisering av sentrale personer i referansegruppe har vært avgjørende for suksessen. Men for å få varig effekt, er dette et arbeid som må vedlikeholdes.

2. Gjennomføringen av prosjektet

2.1. Bakgrunn for prosjektet

Olje- og gassnæringen har gjennom flere tiår vært, er og vil i overskuelig fremtid være landets viktigste bransje. Den har påvirket og vil fortsatt forme vårt samfunn sterkere enn noen annen enkeltstående. For Arkivverket er det derfor helt nødvendig å sikre de mest sentrale arkivene fra denne samfunnssektoren for forskning og kulturformidling.

I Arkivverket er oppgavefordelingen slik at Riksarkivet håndterer arkiver etter sentralstatlige myndigheter. Statsarkivene håndterer arkiver etter regionale eller lokale myndigheter innenfor sitt område.

Ved Statsarkivet i Stavanger (SAS) har man gjennom flere år arbeidet for å bevare arkiv fra olje- og gassbransjen, men dette gjenspeilte seg verken i formell oppnevning eller i økt ressurstilgang.

Ledergruppen i Arkivverket fattet den 2. desember 2013 vedtak om å opprette Norsk olje- og gassarkiv ved Statsarkivet i Stavanger (SAS) som et pilotprosjekt med en varighet på tre år. NOGA skulle i denne perioden arbeide nasjonalt mot arkivskapere innenfor petroleumssektoren (offentlige og private) og aktuelle brukermiljø for å høste ytterligere erfaringer med de muligheter en slik arbeidsorganisering gir.

2.2. Prosjekt mål

I prosjektet Norsk olje- og gassarkiv ønsket vi å tilnærme oss Arkivverkets oppgaver på en ny måte. Dette har vi gjort ved at en regional enhet (Statsarkivet i Stavanger) fikk ansvaret for både sentralstatlig (Oljedirektoratet og Petroleumstilsynet), regionalstatlig (eks. redningstjenesten, politi og fylkeslege med sokkelansvar) og privat materiale fra én sektor for hele landet (olje- og gasssektoren). Sektoren, og vår interesse, omfatter med andre ord både olje- og gasselskap, leverandørindustrien samt tilhørende organisasjoner og myndighetsorgan. Gjennom et treårig prosjekt ønsket vi å se

- ✓ hvordan et sektorbasert arkivarbeid kunne gjennomføres og eventuelt formaliseres (seksjon, prosjekt, annet)
- ✓ om den ville gi bedre ressurstilgang til oppgaven (mer inntekter og flere bevarte arkiver)
- ✓ høste erfaringer for å vurdere om flere av Arkivverkets oppgaver kan løses på en tilsvarende måte.

Hovedmålsettingen er med andre ord å høste kunnskap om fordeler og ulemper ved en sektorbasert oppgaveløsning i Arkivverket, for deretter eventuelt å bruke denne kunnskapen ved organisatoriske endringer i etaten. Organisering, ansvar- og rollefordeling, ressurser og økonomi er viktige elementer

som forsøkes avklart. Prosjektet støtter opp under fokusområder i Arkivverkets strategiplan og strategikart for 2016-2018:

1. helhetlig samfunnsdokumentasjon
2. god organisering av arbeids- og ressursfordelingen i etaten ved å prøve ut andre arbeids- og organisasjonsformer
3. utvikle fellesløsninger for arkivsektoren som kan danne mønster også for andre sektorer (som for eksempel fiskeri, havbruk, finans osv.)
4. økt arkivbruk ved bedre digital tilgjengelighet
5. bevaringsplan

Nedenfor gjennomgår vi de viktigste prosjektmål og beskriver gjennomføringen av disse.

2.3. Økt ressurstilgang

Vårt mål har vært å sikre at arbeid knyttet til deponering eller avlevering av arkiver er finansiert hovedsakelig fra arkivskaperen. Alle våre aktiviteter søkes fullfinansiert fra eksterne samarbeidspartnere, det gjelder både ordnings- og formidlingsarbeider. De viktigste bidragene har vi fått gjennom ordning av arkivene etter ulike virksomheter og gjennom kulturminnesamarbeidet med Norsk oljemuseum.

2.4. Involvere interessenter (arkivskapere og brukere)

Å skape et engasjement for arkivbevaring blant arkivskaperne har alltid vært en utfordring, og da særlig innenfor privat sektor. Her finnes det ingen lovpålagt bevaringsplikt. Det har derfor vært et hovedmål å finne måter å ansvarliggjøre aktørene på, i bransjen generelt og i privat sektor spesielt.

På ledelsesnivå har dette vært løst ved å involvere bransje- og interesseorganisasjonene, arrangere «salgsmøter» på ledernivå og, ikke minst, etablere en referanse- eller rådgivergruppe bestående av sentrale personer innenfor ulike bedrifter og organisasjoner. Vi tok tidlig kontakt med bransje- og arbeidsgiverorganisasjonen Norsk olje og gass. Her har vi fått en fast kontaktperson på relativt høyt nivå i organisasjonen. Tilsvarende sikret vi tidlig kontakt på ledernivå med interesseorganisasjonen Norsk Petroleumsforening (NPF). Begge disse organisasjonene deltar i referansegruppen. I referansegruppen var det også viktig å få med sentrale personer som hadde lang fartstid i bransjen. Vår «ønskeliste» lot seg faktisk realisere ganske raskt.

De første årene hadde vi en rekke kontaktmøter med utvalgte bedrifter og organisasjoner. Kvartalsvise nyhetsbrev og aktiv oppfølging etter møter ga resultater. Disse kontaktmøtene har overbevist oss om at det blant bedriftene finnes mye entusiasme og vilje til å bidra. Det siste året har imidlertid bransjen slitt tungt økonomisk. Vi har derfor funnet det fornuftig å redusere «salgsaktiviteten» noe.

Arkivansvarlige i bedriftene er forsøkt knyttet opp til faglige nettverk. Her har European Oil and Gas Archives Network (EOGAN) vært et sentralt virkemiddel. Dette er et møtested som NOGA initierte der forskere, arkivmedarbeidere i bedriftene og depotarkivarene i ulike europeiske land møtes for nettverksbygging og utveksling av faglige erfaringer. Dette internasjonale forumet har vist seg å være særlig nyttig i en bransje som til de grader er global.

NOGA har gjennomført besøk til en rekke institutter ved Universitet i Oslo, BI Oslo,

Universitetet i Stavanger, Bergen, Handelshøgskolen, NTNU og Universitetet i Tromsø. Vi har her etablert et kontaktnett og avholdt forskningsseminar med studenter og lærere. Vi har allerede sett resultater i form av økt bruk av arkivene til master- og phd-oppgaver. Forskningsmiljøene har vært svært positive til mulighetene for å påvirke satsinger innenfor formidling, digitalisering og andre forskningstilretteleggende oppgaver.

2.5. Alternativ arbeidsorganisering

NOGA har i sitt arbeid med olje- og gassektoren hatt hele landet som sitt arbeidsfelt. I den forbindelse har vi informert berørte aktører innenfor arkivsektoren (vedkommende statsarkiv, kommunearkiv eller interkommunale arkiv).

I forbindelse med arbeidet knyttet til «Kulturminne Draugen» i Møre og Romsdal, har IKA Møre og Romsdal deltatt i møter vi har hatt med aktører i fylket. Ut over dette har vi også informert vedkommende statsarkiv om det arbeid vi utfører innenfor vedkommende statsarkivdistrikt. De har imidlertid ikke kjent behov for å delta, men nøyer seg med å være informert.

I den grad vi ikke selv har nødvendig kompetanse til å løse oppgaver innenfor sektoren, har det vært aktuelt å samarbeide med andre deler av Arkivverket. Vi har til en viss grad benyttet Arkivverkets kommunikasjonsseksjon i ulike sammenhenger. Erfaringene her er svært gode. Likeledes har vi sendt mottatt digitalt arkivmateriale til Riksarkivets DD-seksjon for bevaring. De har også hjulpet oss med testing av ulike verktøy for digital bevaring.

2.6. Kompetanseoppbygging

Fornuftig arkivvern og gjennomtenkte bevaringsvurderinger krever ikke bare arkivfaglig kompetanse, men også god bransjekunnskap. Det omfatter kunnskap om bransjens aktører og sammensetning, de oppgaver som utøves, produksjon, rammevilkår og de arkivsystemer som støtter virksomhetenes oppgaver. Det siste er ikke minst viktig når man skal foreta bevaringsvurderinger og unngå redundans i forhold til overlappende informasjon.

Også i formidlingsarbeidet er det viktig å kjenne næringens historie. Vi har derfor lagt opp til at prosjektmedarbeiderne skal opparbeide seg denne type kunnskap både ved gjennomgang av

litteratur og ved å studere sentrale arkivserier. I løpet av disse årene har vi opparbeidet en relativt god kunnskap om norsk olje- og gassvirksomhet.

Et sektorbasert arkivarbeid der man arbeider med de fleste felt innenfor arkivfaget, skaper arkivgeneralister. Det er med en relativt liten stab ikke mulig å bygge opp spesialkompetanse på alle felt innenfor arkivistikken. NOGA's spesialitet blir derfor primært kunnskap om næringen, kombinert med en mer generell, men god, arkivfaglig kunnskap.

2.7. Ressursbruk og prosjektrekningskap

NOGA har hatt en fin inntektsutvikling gjennom prosjektperioden. Det første året (2014) var samlede inntekter på kr. 2.909.088,-. For 2015 var inntektene steget til kr. 4.442.043,-. Pr.

22. juni i år var samlede inntekter på kr. 3.056.448,-. Dette ligger godt over budsjett og er et svært godt resultat, særlig sett i lys av de lave oljeprisene og krisen i bransjen.

Personalkostnader for 2014 var kr. 1.811.988, hvorav SAS dekket kr. 748.854. SAS sine utgifter er noe redusert mens prosjektbidraget har økt. Pr. 22. juni 2016 var NOGAs andel av personalkostnadene kr. 1.132.413,- og estimeres for hele året til å bli ca. kr. 2,2 millioner kroner. I tillegg kommer AV's andel på ca. kr. 700.000,-.

Våre kostnader totalt pr. 22. juni i år beløper seg til kr. 2.519.128,-. Av dette er kr. 1.070.148 utgifter til kontorhold m.v. som dekkes av SAS (NB dette er i hovedsak utgifter som SAS ville hatt uavhengig av NOGA: lokaler, administrative kostnader m.v.). Rene NOGA-utgifter er samlet pr. 22. juni i år kr. 1.448.944,-.

Pr. 22. juni i år er NOGAs restbeholdning kr. 1.607.504,-. I tillegg har vi inngåtte avtaler til en verdi av kr. 820.728,-. Dessuten har vi en løpende avtale med Statoil om tidligere Hydromateriale som trolig er verdt ca. 2,5 millioner kr. I tillegg er vi i ferd med å hente inn oppdrag til en verdi av ca. kr. 300.000 kroner. Erfaringsmessig vil det også komme nye oppdrag i løpet av året.

3. Prosjektets resultater og leveranser

3.1. Ressurstilgang

NOGA har gjennom de tre årene sikret ca. 7 millioner kroner i eksterne bidrag. Inntektene kommer hovedsakelig fra ordningsarbeid, men også gjennom konsulentbistand innenfor bevaring og kassasjon, digitalisering og formidling. Nær sagt alle de arkiver som er mottatt, både papirbaserte og digitalt skapte, er fullfinansiert fra arkiveierne.

Arkiverkets bidrag har i hovedsak vært kontorlokaler, magasinplass og infrastruktur, samt ett årsverk.

3.2. Nettverksbygging og interessentengasjement

Internasjonalt har vi etablert og ledet «European Oil and Gas Archives Network (EOGAN)». Denne organisasjonen har bestått i åtte år med medlemmer fra selskapene, museer, forsknings- og arkivinstusjoner i åtte til ti land. Dette nettverket har vist seg å være svært nyttig både for å synliggjøre arkivene for forskere, men også når vanskelige deponerings- eller avleveringsavtaler, som involverer utenlandske selskaper, skal hales i land.

For å gi bransjen et eierforhold til prosjektet og for å ansvarliggjøre arkivskaperne, har vi forsøkt å få innpass i ulike fora der bedriftsledere møtes. Vi har fått tilgang til oljeoperatørselskapenes forum for kommunikasjonsdirektører. Det har skapt grunnlag for samarbeid både om arkivbevaring og formidling.

NOGA har hatt et stort antall presentasjons- og «salgsmøter» med bedrifter og andre virksomheter i 2014 og 2015. Vi har konsentrert innsatsen i Oslo-, Kongsberg-, Stavanger-, Bergen-, Kristiansund-, Trondheim- og Tromsøregionen. Vårt kvartalsvise nyhetsbrev sørger for at alle våre kontakter holdes oppdatert om aktivitetene.

Vi har etablert en referansegruppe der sentrale aktører innenfor olje- og gassindustrien, fagbevegelsen, statlige myndigheter og akademia deltar. Vi holder egen arkiv- og historiesesjon på den store konferansen Offshore Northern Seas (ONS) i 2016, der sentrale industriledere deltar. Slike møtesteder bidrar sterkt til å bygge et kontaktnett. ONS samler ca. 90.000 besøkende og er en av verdens største industrimesser. Det er oss bekjent første gang arkiv og historie behandles i en egen sesjon.

Selve navnet Norsk olje- og gassarkiv er benyttet nettopp for å gi aktørene en opplevelse av eierskap og medansvar. Denne effekten mener vi er reell på samme måte som mange bransjemuseer opplever. Vi har derfor valgt å lage vår egen profil med nettside, egne visittkort og flyere.

Kontakten med brukermiljøene er helt sentral. Her har vi besøkt nær samtlige universitet i landet samt BI Oslo og Handelshøgskolen i Bergen. Vi har også arrangert forskningsseminar med deltakelse av lærere og studenter fra flere universiteter.

3.3. Arkivbevaring og tilgjengeliggjøring

Vi har tatt imot nær 5000 hyllemeter arkiver fra offentlige og private virksomheter fra hele landet. Ved å se offentlige og private arkiver i sammenheng har vi unngått dublering av arkiver. Vi har også koordinert bevaringsarbeidet innenfor olje- og gassektoren med andre depotinstusjoner. Årlig tilvekst har i snitt vært 600 hyllemeter. Det siste året har vi også kommet i gang med mottak av digitalt skapte arkiver, senest fra fagforeningen SAFE og ExxonMobil. Våre digitale mottak omfatter medio 2016 ca. 20 systemer. Vi har utarbeidet en metodikk for mottak som i større grad enn vanlig baserer seg på faste rapporter og spørringer i databaser, samt mottak av filer i mappestruktur med batch-konvertering til godkjente arkivformater.

Alle arkivene er beskrevet i Asta og lagt ut på arkivportalen. Det er digitalisert ca. 75.000 dokumenter og ca. 3.500 fotografier. Mesteparten av dette er lagt ut på digitalarkivet. Et eget prosjekt som handler om nettpublisering av oljeselskapenes styreprotokoller pågår.

I tillegg samarbeider vi tett med universitetene om tilrettelegging av kildemateriale for studenter og forskere.

Bevaringsplan for olje- og gassektoren skulle vært ferdigstilt høsten 2016. Dette er et omfattende arbeid som kun kan gjøres på et overordnet nivå. En mer operativ bevaringsplan krever mye arbeid og trolig også hjelp fra bransjen.

3.4. ABM-samarbeid

Samarbeidet med Norsk Oljemuseum og Nasjonalbiblioteket omkring de såkalte «Kulturminneprosjektene» har fungert svært bra over mange år. Det er oss bekjent det eneste langvarige og virkelig vellykkede ABM-samarbeidet i Norge. Det første prosjektet var Kulturminne Ekofisk og startet opp i 2002. Hvert prosjekt har en ramme på ca. 6-8 millioner kroner, hvorav ca. 1 million avsettes til arkivarbeid. I prosjektperioden har vi avsluttet Kulturminne Valhall og har påbegynt arbeidet med Kulturminne Draugen. Dette er det femte kulturminneprosjektet.

3.5. Arbeidsorganisering

Vi har besøkt ulike deler av landet i arbeidet med olje- og gassbransjen. Aktivitetene har særlig vært knyttet mot områdene rundt Oslo, Kongsberg, Stavanger, Bergen, Kristiansund, Trondheim og Tromsø. I forkant av besøkene har vi informert vedkommende statsarkiv. Det er hentet inn arkivmateriale fra de fleste deler av kyst-Norge. Den pågående krisen innenfor olje- og gassnæringen har imidlertid ført til at flere samarbeidsprosjekter er lagt på is inntil videre. Så langt har arkiveierne ønsket å samle materialet hos oss og ikke hos nærmeste lokale depotinstitusjon.

Denne måten å organisere arbeidet på fører til at medarbeiderne må takle ulike faglige utfordringer. Arbeidsoppgaver som krever mer spesialisert kompetanse er imidlertid overført til spesialister innenfor Arkivverket, som for eksempel testing av digitalt skapt materiale og innlemming i digitalt sikringsmagasin.

Det var opprinnelig meningen at det skulle gjennomføres tilsyn og veiledning av arkivskapere innenfor sektoren og særlig viktige kommuner, i samarbeid med vedkommende statsarkiv. Dette er ikke gjennomført fordi Arkivverkets ledelse mener at det kunne skape uklarhet i myndighetsutøvelse og oppgaveløsning.

4. Læringspunkter og erfaringsoverføring

4.1. Sektortilnærming som alternativ arbeidsorganisering

Oppgaveløsningen i Arkivverket har tradisjonelt vært inndelt geografisk og etter fag. I Riksarkivet har man organisert oppgavene etter fag, der enhetene har spesialiserte funksjoner. Statsarkivene har langt færre ansatte og arbeider i større grad med alle sider av arkivarbeidet. En sektorbasert tilnærming innebærer liten grad av arkivfaglig spesialisering, men stor grad av bransjespesialisering. Slik sett minner den om statsarkivenes arbeidsmåte, med den viktige forskjell at ansvarsområdet er avgrenset til en bestemt næring i stedet for et geografisk område. En slik tilnærming har både fordeler og ulemper.

En av de viktigste fordelene er den mulighet som gis til å sikre at særlig viktige samfunnssektorer blir arkivmessig tilfredsstillende ivaretatt. Å smøre våre ressurser tynt utover alle bransjer og alle landsdeler, lar seg vanskelig kombinere med en satsing på særlig viktige arkiver. Ved å definere noen sektorer som særlig betydningsfulle i bestemte tidsperioder, og ved å la disse håndteres av dedikerte bransjearkiv, vil man trolig få en mer effektiv og målrettet arkivinnsats. Ulempen er først og fremst mangelen på arkivfaglig spesialkompetanse.

Petroleumssektoren har sitt udiskutable utgangspunkt i Rogaland. Det var derfor helt naturlig at NOGA-initiativet ble tatt her. Andre sektorer er ikke like tydelig geografisk forankret. Det vil gi behov for litt andre løsninger. Andre ulikheter vil også kreve forskjellige tilnærminger. Vi tror likevel at selve grunnmodellen vil ha stor grad av overføringsverdi også til andre bransjer og sektorer.

4.2. Interessentdeltakelse

Et velfungerende depotarkiv er avhengig av arkivskapere som føler et medansvar for arkivbevaring og brukere som opplever arkivene som relevante og nyttige. Det første krever at det skapes entusiasme og deltakelse for tjenesten. Da er det viktig at arkivskaperne opplever et eierskap til NOGA. Det er utvilsomt enklere å få til når arkivet framstår som et nasjonalt bransjearkiv enn som et mer generelt anlagt arkivdepot. Navnet Norsk olje- og gassarkiv sender et langt tydeligere signal enn for eksempel Statsarkivet i Stavanger. Navnet gir både en ambisjon og et virkeområde som aktørene vil kjenne seg igjen i. I dette prosjektet har vi derfor laget vår egen profil med egne flyere, visittkort og hjemmeside. Utfordringen er å kombinere denne profileringen med vår tilhørighet til Arkivverket, slik at vi framstår som en del av helheten. Dette har vi løst ved å tydeliggjøre etatstilhørigheten både på hjemmeside, flyer og visittkort. En sektorprofilering som også tydeliggjør virksomheten som en del av Arkivverket er derfor, etter vår mening, en god løsning som gjerne kan overføres til andre sektorer.

Denne sektorspesifikke satsingen har gjort det mulig med en omfattende og målrettet kontakt og nettverksbygging både mot arkivskaperne og brukere. Det har allerede gitt oss et navn både innenfor olje- og gasssektoren og innenfor de forskningsmiljøene som har særlig interesse for denne næringen.

Vi har på denne måten allerede på kort tid fått næringen til å delta, både i form av betalte oppdrag, godvilje, døråpning og deltakelse i referansegruppe. Uten økt ressurstillgang hadde det ikke vært mulig å gjennomføre det arbeidet som vi har utført. Samtidig ser vi konturene av et interessant samarbeid med academia både omkring bevaringsvurderinger og tilrettelegging for forskningsbruk.

4.3. Finansieringsmuligheter

Statlig forvaltningsorgan plikter etter gjeldende lov og forskrift å avlevere sitt arkivmateriale til Arkiverket. Avlevering skal skje for arkivskapers regning. Private virksomheter har ingen tilsvarende plikt. Derfor har privatarkivarbeidet tradisjonelt vært bekostet av Arkiverket. Når man skaper et bransjearkiv faller det naturlig at bransjen bidrar til å finansiere kostnadene. Arkivkostnadene er som regel relativt små. For mange virksomheter er ikke kostnadene i seg selv nødvendigvis det avgjørende, men at man finner tiltakene nyttige både på kort og lang sikt. Her har vi utviklet et sett med «salgsargumenter» som viser seg å slå godt an. Spørsmålet som stilles er rett og slett hvorfor bevare bedriftens arkiver ved Norsk olje- og gassarkiv?

Bedriftsintern nytte:

- Sikre god kontroll over, og enkel tilgang til egne arkiver på kort og lang sikt.
- Redusere lagringskostnader (effektiv dokumentlagring)
- Robust langtidslagring av digitale arkiver på tvers av teknologiskifter
- Spare lisensutgifter på lite brukte datasystemer
- Bruke arkivene i intern kultur- og identitetsbygging
- Markering av milepæler og viktige hendelser i bedriftens historie
- Arkiver som verktøy i merkevare- og omdømmebygging
- Viktig del av bedriftens strategi for samfunnskontakt

Samfunnsmessig nytte og ekstern bruk:

- Grunnlagsmateriale for forskning omkring norsk olje- og gassvirksomhet
- Synliggjøre bedriftens rolle i samfunnet
- Tilgjengeliggjøre arkiver som ikke inneholder sensitive opplysninger til elever, studenter, forskere og andre

På denne måten har det vist seg fullt mulig å overtale private virksomheter til å betale betydelige midler både for ordningsarbeider og formidling. Bedrifter og organisasjoner har ulike «konti» som gir mulige inntektskilder. Arkiv- og administrative tjenester kan være interessert i å betale for å få orden og bedre tilgang til arkivene. IT-drift kan være interessert i å få ned lisensutgifter til programvare ved å migrere lite brukte systemer til såkalte AIP-er som er mer robuste for langtidslagring. Samfunnskontakt kan ønske å støtte formidlingsprosjekter, intern kulturbyggingsaktiviteter og ekstern forskning m.v. som en del av sin samfunnskontaktvirksomhet. Gründere (og andre med lang fartstid i virksomheten) vil tiltrekkes av at livsverket får et slags «evig liv» i magasinene, der arkivene bevares for alltid.

Vi vurderer alltid inntekspotensialet i ulike aktiviteter. Her er det viktig å huske at alt henger sammen med alt. Tillitsbyggende kontakt og bygging av nettverk danner grunnlag for at arkiv blir avlevert eller deponert. Avlevert materiale, og den kunnskap som man får gjennom ordningsarbeid og beskrivelse, danner grunnlag for formidling, ikke bare til den generelt interesserte, men særlig tilbake til virksomhetene som har avlevert. Det igjen skaper interesse for arkivbevaring. Alle våre aktiviteter har som mål å generere merinntekter. Forskningskonferanser med studenter og lærere krever i seg selv bare utgifter, men dette gir oppmerksomhet omkring arkivene og synliggjør verdien av arkivbevaring for bransjen. Det igjen gjør det lettere å få penger til arbeidet. Vi bruker en del midler på profileringsarrangementer både for å formidle viktig kunnskap, men også som en del av «salgsaktivitetene». Vår deltakelse i ONS-2016 er et godt eksempel på dette.

Ulempene ved å basere seg på eksterne midler, er selvsagt at man er sårbar for konjunktursvingninger. Det oppleves særlig sterkt i olje- og gassnæringen i disse dager. Denne usikkerheten må møtes ved at man opererer med realistiske budsjetter og bemanningsrammer. Fleksibel organisasjon er et nøkkelord her. Det er neppe mulig å få næringen til å fullfinansiere en arkivsatsing som også har allmennheten som målgruppe. Men vi kan sørge for at en langt større andel av privatarkivsatsingen finansieres av bransjen enn det som tidligere har vært vanlig til nå.

Arkivarbeidet generelt, og privatarkivarbeidet i særdeleshet, har tradisjonelt vært rettet mot bransjer i "solnedgang". Det har vært om å gjøre å redde arkiver som står i akutt fare for å gå tapt. Slikt redningsarbeide må selvsagt utføres når forholdene absolutt krever det, men det bør ikke være den valgte strategi. Dersom arkivarbeidet skal tilføres flere ressurser, er det helt nødvendig å rette innsatsen mot viktige bransjer som er i vekst eller som har god drift. Da har man mulighet for å få tilhørende virksomheter med på å finansiere nødvendig arkivbevaring.

4.4. Samarbeid med sektormuseum

Norsk oljemuseum har vært en svært viktig samarbeidspartner for NOGA. Kulturminneprosjektene er allerede nevnt, men vi har også samarbeidet omkring forskningsseminar, ONS-konferanse, prosjekter som petroleumspionerene osv. Noen ganger initieres samarbeidet av NOGA, noen ganger av oljemuseet. Vår erfaringer er uansett at vi sammen får til mye mer enn vi ville klart hver for oss. Vi kan utnytte hverandres kompetanse på en utmerket måte. Oljemuseet har for eksempel langt mer erfaring og bygningsmessige fasiliteter til formidlingsarbeide enn vi har. Derfor overlater vi i stor grad dette arbeidet til dem. De på sin side overlater alt arkivrelatert arbeide til oss. Vi åpner dører for hverandre og kan sammen tilby bransjen et bredere sett av løsninger. Vi vil tro at andre sektorbaserte arkivløsninger i eller utenfor Arkivverket også vil ha stor nytte av samarbeid med tilsvarende sektormuseer. Det kan i seg selv være et godt argument for å plassere slike sektorarkiv der det finnes et tilsvarende museumstilbud.

4.5. Arkivfaglig kunnskap og bransjekunnskap

Tradisjonelt har vi vektlagt arkivfaglig kunnskap i utføringen av vårt samfunnsansvar. Slik må det også være, men vi må likevel erkjenne at manglende kunnskap om og kontakt med de ulike bransjene som vi skal bevare arkiv etter hemmer vårt arbeide. Rent arkivfaglig kan det påpekes at både bevaringsvurderinger og brukerasistanse krever kunnskap om virksomhetenes oppgaver og funksjoner. Når vi skal vurdere hvilke arkiver fra petroleumsbransjen som bør bevares, bør vi ha god kunnskap om norsk petroleumshistorie og de fagfelt som er særlig relevante for denne næringen. Vi bør dessuten kjenne godt til arkivrutiner, bransjeløsninger for dokumentasjonsforvaltning, datautveksling m.v. Eksempelvis er det viktig å kjenne til rutiner omkring informasjonsdeling mellom lisenspartnere på norsk sokkel og rapportering til myndighetsorganer. På denne måten kan man unngå dublering av informasjon. Tett oppfølging av sektoren gir kunnskap om viktige endringer og gir en mulighet til å være i forkant av utviklingen (arkivdanning, fusjoner/fisjoner i bransjen, forskningsbehov, m.m.) Dette er svært vanskelig å få til uten en sektor- eller bransjetilnærming.

Ulempen med en sektortilnærming er primært at et relativt lite faglig miljø skal arbeide med alle deler av verdikjeden (arkivdanning, bevaringsvurdering, avlevering, formidling og brukertjenester). Det kan vise seg vanskelig å dekke alle disse arbeidsfeltene like godt.

Vi tror løsningen ligger i kombinasjonen av en faglig spesialisering, innenfor Arkivverkets faglige linjeorganisasjon, og en prosjektenhet som preges av en mer generell arkivfaglig kompetanse kombinert med god sektorkunnskap. Det motvirker silotenking - noe som ellers ofte er en fare i en svært spesialisert organisasjon. Da er det viktig at prosjektet samarbeider godt med fagenheter og nyttiggjør seg den spesialkompetanse som finnes der når det er nødvendig.

4.6. Et mønster for andre sektorer

Norsk olje- og gassarkiv kan danne mønster også for andre sektorer. I Norge er det særlig reiseliv/turisme, fiskeri- og havbrukssektoren og finanssektoren, kanskje også skipsfart, som kan egne seg. Dette er bransjer som er svært viktige for dagens samfunn, både i form av verdiskaping og antall arbeidsplasser. Vi tror ikke dette er en løsning som nødvendigvis passer for alle bransjer. Det er etter vår mening særlig de som til enhver tid er helt sentrale samfunnssektorer som bør prioriteres på denne måten. Her må det etter vårt syn tenkes sektorvis om vi skal få til en helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Sektorvis arkivarbeid har to hovedingredienser:

- ✓ En faglig som består i å velge ut adekvate samfunnssektorer, avgrense disse lage overordnede bevaringsplaner, gjennomføre innsamlingsarbeidet og sørge for at materialet tilgjengeligjøres.
- ✓ En metodikk som omhandler finansiering og organisering.

Den første krever at man i prosjektorganisasjonen har solid arkivfaglig breddekompetanse og god bransjekunnskap. Den andre krever et godt erfaringsgrunnlag som viser hvilke tilnærminger som fungerer. Vi mener å ha vist mulige løsninger på begge områder.

5. Veien videre

Pilotprosjektet Norsk olje- og gassarkiv avsluttes ved utgangen av 2016. Arkivverkets ledelse skal vurdere hva som skjer videre. Alle avtaler med eksterne er formelt inngått og signert av statsarkivaren i Stavanger. Det omfatter deponerings- og avleveringsavtaler for arkivmateriale, samt påbegynte prosjekter. De forpliktelser NOGA har påtatt seg, vil uansett slutføres av Arkivverket.

5.1. Videreføring av inngåtte avtaler

Ansatte

I dag arbeider seks personer ved Norsk olje- og gassarkiv. Ine Fintland og Torkel Thime er «utlånt» fra Statsarkivet i Stavanger og har fast ansettelse der. Deres engasjement for Norsk olje- og gassarkiv utgår ved utgangen av 2016.

Janet Birkedal Martin og Eivind Skarung er også fast ansatt ved Statsarkivet i Stavanger, men på oppdragsbasis. Det innebærer at stillingene opprettholdes så lenge det finnes oppdragsmidler.

Mette Tjørhom Frick og Roald Henrik Tjorteland er begge tilsatt ut 2016. Arbeidsforhold for disse personene avklares ved utgangen av november i år.

Det må også avklares hva slags arbeidsoppgaver Skarung og Martin, samt eventuelt Frick og Tjorteland, skal ha fra 2017.

Prosjekter

Tre prosjekter vil fortsette utover endt prosjektperiode. Dette er NECST-prosjektet, der vi samarbeider med den italienske stiftelsen FEEM om et formidlingsprosjekt mot videregående skoler (med deltakere fra Norge, Holland, Kroatia og Italia). Dette varer ut 2017.

Videre samarbeider vi med Norsk oljemuseum om kulturminne Draugen, som varer ut 2018.

I år har vi satt i gang prosjektet Petroleumspionerene som er satt til å vare til ut 2020. Dersom NOGA avsluttes, må det avklares hvordan disse skal gjennomføres.

Avleverte og deponerte arkiver

NOGA har mottatt arkivmateriale fra alle deler av landet. Noe er avlevert, men det meste er deponert. Dersom deponert arkivmateriale skal overføres til andre depotinstitusjoner, må det avklares både med vedkommende deponent og eventuell mottakerinstitusjon. Ved overføring av avlevert materiale må dette avklares med mottakerinstitusjon. Selv om NOGA skulle avsluttes, kan eksisterende avtaler løpe videre i samarbeid med Statsarkivet i Stavanger.

5.2. Magasinplass

Statsarkivet i Stavanger sine magasiner fylles snart opp. Ved flytting til nytt bygg på Ullandhaug vil i utgangspunktet ikke magasinkapasiteten økes. Selv om noe arkivmateriale trolig kan plasseres i depotinstitusjoner andre steder i landet, vil en fortsatt satsing på Norsk olje- og gassarkiv innebære behov for økt magasinkapasitet. Vi har i utgangspunktet skissert et behov for ytterligere 10-12.000 hyllemeter. En slik økning må enten skje ved at magasinkapasiteten økes tilsvarende, enten i Stavanger eller samlet i Arkivverket. Hvorvidt en slik magasinøkning skal skje med bruk av etatens egne midler eller ekstern finansiering må også avklares. I dag betaler ikke arkivskapere noe årlig beløp for avleverte arkiver. Det betales en årlig betjeningsavgift for deponerte arkiver, men dette dekker primært betjening av arkivene. På et eller annet tidspunkt vil trolig de fleste deponerte arkivene også skifte status til avlevert. Vi anbefaler at det skaffes nødvendig magasinplass for egne midler, helst ved Statsarkivet i Stavanger.

5.3. Alternative modeller for videre drift

5.3.1. Norsk olje- og gassarkiv inngår i ordinær drift

Denne løsningen innebærer at NOGA avsluttes som prosjekt og inngår i det ordinære arbeidet som utøves i linjeorganisasjonen. I så fall overlates oppgavene til relevante enheter i Arkivverket. Det nåværende personalet ved NOGA og pågående prosjekter må i så fall overføres til relevant linjeenhet. På grunn av den pågående omorganiseringen, er dette enda ikke avklart. Arkivene som er deponert eller avlevert beholdes ved Statsarkivet i Stavanger. Det strategiske og mer overordnede arbeidet mot olje- og gassektoren videreføres ikke i noen egen enhet, men inngår i linjen. Denne er som nevnt uavklart, men det kunne f.eks være foreslåtte enheter som forskning, bevaringsvurdering og planlegging/arkitektur.

5.3.2. Norsk olje- og gassarkiv videreføres i justert form

Prosjektformen videreføres for en lengre periode, 10-15 år i første omgang. NOGA ville i så fall på noen områder arbeide på tvers av linjeorganisasjonen. Andre oppgaver, som for eksempel publikumsbetjening og brukerforespørsler, kunne imidlertid plasseres i linjen. Man kunne etter hvert se for seg flere slike mer langsiktige prosjekter, knyttet til andre viktige samfunnssektorer. Hensikten med en slik prosjektorganisasjon vil være å vie disse sektorene særlig oppmerksomhet i en periode for å sikre at nødvendig dokumentasjon blir bevart.

Den type linjeorganisasjon som Arkivverkets ledelse ønsker passer dårlig med en sektortilnærming. Mens de prosjektansatte i stor grad vil arbeide tverrfaglig, er linjeenhetene langt mer spesialiserte. En kombinasjonsløsning som her antydnet, vil imidlertid kunne gi det beste av to verdener. Med en prosjektenhet vil eksisterende personale og pågående samarbeidsprosjekter fortsette som før. Deponerte og avleverte arkiv - og betjeningen av disse - kan likevel gå over til vedkommende linjeenhet.

5.3.4. En egen nasjonal enhet

Norsk olje- og gassarkiv som egen nasjonal enhet innenfor Arkivverket vil tydeliggjøre satsingen på petroleumssektoren. En slik løsning vil trolig også gi en bedre kontinuitet i arbeidet. Denne modellen går imidlertid på tvers av de øvrige enhetene i Arkivverket, slik Riksarkivaren har foreslått i sin nye organisasjonsmodell. Denne ulempen kan reduseres ved at NOGA får ansvar for et færre antall fagoppgaver knyttet til petroleumssektoren, mens de øvrige linjeenheterne får ansvar for oppgaver som krever særlig stor grad av spesialistkompetanse (blant annet digitalt skapte arkiv). Disse ulempene kan også avhjelpes ved at NOGA initierer prosesser, men tidlig overlater spesialistoppgaver til fagenhet når det er nødvendig.

5.3.5. Enhet utenfor Arkivverket

NOGA vil neppe kunne stå helt på egne ben. Men det kan tenkes muligheter for å samkjøre virksomheten med annen institusjon, som for eksempel Norsk oljemuseum. Dette er ikke drøftet med oljemuseet, men man kunne se for seg en slik mulighet parallelt med den man finner ved andre sektormuseer som kombinerer museums- og arkivoppgaver. En slik løsning måtte i så fall drøftes inngående både internt og med Norsk oljemuseum.

5.3.6. Vår anbefaling

Prosjektgruppen har mest tro på en løsning der NOGA etableres som en egen nasjonal enhet innenfor Arkivverket. Det gir synlighet, eierskap og forutsigbarhet. Vi erkjenner imidlertid at en slik modell går på tvers av den modellen som Arkivverkets ledelse ønsker, nemlig spesialiserte nasjonale fagenheter. Sekundært går vi derfor inn for å beholde en justert prosjektmodell over en noe lengre tidsperiode. Dette vil kunne sikre at vi opprettholder et særlig fokus på denne viktige samfunnssektoren. I tillegg vil en slik tilnærming kunne bidra til å minske farene for den "silotenking" som lett kan utvikles i organisasjoner med sterk fagspesialisering.

Styringsgruppen støtter prosjektgruppen i deres anbefaling om at Arkivverket bør ha et særlig fokus på olje- og gass-sektoren også etter endt prosjektperiode. Styringsgruppen mener dette best gjøres slik det er beskrevet under pkt 5.3.1; Norsk olje- og gassarkiv inngår i ordinær drift. For å opprettholde det særlige fokuset mot sektoren, anbefaler styringsgruppen følgende:

- ✓ Seksjon for Bevaringsvurdering tar et særlig ansvaret for denne oppgaven, og påser godt samarbeid med andre aktører i etaten på disse oppgavene.
- ✓ Navnet Norsk olje- og gassarkiv (NOGA) brukes i Arkivverkets arbeid mot sektoren.
- ✓ Arkivverket opprettholder deltakelse i formelle og uformelle nettverk og samarbeidprosjekt som NOGA inngår i.

6. Vedlegg

6.1. Prosjektplan

6.2. Nyhetsbrev fra NOGA (se www.oljearkivet.no)

6.3. TLG-vedtak om opprettelse av prosjektet (ephorte saksnr. 2013/274, dok. 57)

6.4. Grunnlagsnotat til TLG (ephorte saksnr. 2013/274, dok. 53)

